

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет	<u>міжнародних відносин і права</u>
Кафедра	<u>германської філології та перекладознавства</u>
Рівень вищої освіти	<u>Другий (магістерський)</u>
Галузь знань	<u>03 Гуманітарні науки</u>
Спеціальність	<u>035 Філологія</u>
Спеціалізація	<u>035.041 Германські мови та літератури (переклад включно), перша - англійська</u>
Освітня програма	<u>Германська філологія та перекладознавство: англійська мова та друга іноземна мова</u>

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Юлія БОЙКО

« » 2023 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ ДИПЛОМНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Баран Марина Олександрівна

(прізвище, ім'я, по батькові студента)

1. Тема роботи засоби вербалізації концепту ЗЛОЧИН та їх реалізація при перекладі (на матеріалі сучасних англомовних ЗМІ)

2. Керівник роботи Ємець Олександр Васильович

Дата видачі завдання 06 березня 2023 р.

Затверджено наказом ректора університету від « 15 » серпня 2023 р. № 30

3. Вихідні дані до роботи:

1) Об'єкт: дослідження в роботі є засоби вербалізації концепту ЗЛОЧИН.

2) Предмет: виступають прийоми передачі засобів вербалізації концепту ЗЛОЧИН у перекладі.

3) Матеріал: охоплює 52 фрагменти статей сучасних англомовних ЗМІ, які містять 187 лексичних одиниць, отримані шляхом суцільної вибірки з американських, британських та українських видань: The Washington Post, The New York Times, The Times, The Crime and Investigation, The war.Ukraine.

4. Перелік завдань, які потрібно розробити:

1. Навести визначення концепту та його структури.
2. На основі словникових дефініцій виокремити поняттєві ознаки концепту ЗЛОЧИН.
3. Запропонувати алгоритм концептуального аналізу у перекладі.
4. Встановити структуру концепту ЗЛОЧИН та виділити основні мікроконцепти в його складі.
5. Визначити лексичні та стилістичні засоби вербалізації вказаного концепту у сучасних ЗМІ.
6. Перекласти фрагменти статей та промов, в яких вербалізується концепт ЗЛОЧИН.
7. Виявити основні лексичні трансформації у перекладі в залежності від семантики і прагматики мовних засобів вербалізації концепту.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН І ГРАФІК ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ МАГІСТРА

Назва етапів написання дипломної роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітка
Аналіз наукових першоджерел за темою і складання бібліографії	Березень 2023 р.	<i>виконано</i>
Написання теоретичного розділу роботи (розділ 1)	Квітень – травень 2023 р.	<i>виконано</i>
Добір фактичного матеріалу за темою дослідження	Червень – липень 2023 р.	<i>виконано</i>
Аналіз дібраного мовного матеріалу	Вересень 2023 р.	<i>виконано</i>
Апробація дослідження шляхом участі у конференціях та проведення наукових семінарів	Жовтень – листопад 2023 р.	<i>виконано</i>
Проведення перекладацького аналізу об'єкта дослідження.	Листопад 2023 р.	<i>виконано</i>
Написання практичного розділу роботи	11 – 30 листопада 2023 р.	<i>виконано</i>
Захист переддипломної практики (укладання глосарію термінів)	17 листопада 2023 р.	<i>виконано</i>
Написання Вступу і Висновків дослідження, подання завершеної кваліфікаційної роботи науковому керівнику для попереднього читання.	1 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>
Попередній захист кваліфікаційної роботи і подання чорнового варіанту кваліфікаційної роботи магістра на кафедру	7 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>
Подання кінцевого варіанту кваліфікаційної дипломної роботи на кафедру	15 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>
Оформлення документації (відгуки, рецензії, висновок керівника, результати перевірки на антиплагіат)	15 грудня – 22 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>
Підготовка презентації до захисту кваліфікаційної роботи, допуск завідувачем кафедри до захисту	18 – 22 грудня 2023 року	<i>виконано</i>
Захист кваліфікаційної роботи магістра	26 – 30 грудня 2023 р.	<i>виконано</i>

Студент

_____ (підпис)

Баран Марина
(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Олександр Ємець
(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Консультант розділів роботи

_____ (підпис)

Купчишина Юлія
(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Погоджено зав. кафедри

_____ (підпис)

Юлія БОЙКО
(Ім'я, ПРІЗВИЩЕ)

Анотація

Баран М.О. Засоби вербалізації концепту *злочин* та їх реалізація при перекладі (на матеріалі сучасних англomовних ЗМІ).

У роботі розглянуто концепт ЗЛОЧИН в сучасних ЗМІ. Засоби вербалізації концепту ЗЛОЧИН можуть включати різноманітні лексичні одиниці, вирази та терміни, які використовуються для опису, характеристики та коментування злочинних подій. Це важливо у наш час, під час агресії Росії проти України, яка супроводжується численними злочинами.

Дослідження засобів вербалізації концепту ЗЛОЧИН у сучасних англomовних ЗМІ та їх перекладу може допомогти розкрити особливості використання лексики в цьому контексті і розвинути наше розуміння мовленнєвого вираження кримінальних явищ в різних культурних середовищах.

Ключові слова: концепт, мікроконцепт, концептуальна метафора, концептуальна модель.

Актуальність даної теми полягає у недостатньому дослідженні засобів вербалізації концепту ЗЛОЧИН та їх відтворенні при перекладі, а також вперше досліджується засоби вербалізації мікроконцептів ЕКОЛОГІЧНИЙ та ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН у сучасних англomовних ЗМІ, присвячених російсько- українській війні.

Об'єктом дослідження в роботі є засоби вербалізації концепту ЗЛОЧИН.

Предметом дослідження виступають прийоми передачі засобів вербалізації концепту ЗЛОЧИН у перекладі.

Мета дослідження полягає у визначенні засобів вербалізації концепту ЗЛОЧИН у сучасних ЗМІ та їх прийомах у перекладі. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- 1) Навести визначення концепту та його структури.
- 2) На основі словникових дефініцій виокремити поняттєві ознаки концепту ЗЛОЧИН.

- 3) Запропонувати алгоритм концептуального аналізу у перекладі.
- 4) Встановити структуру концепту ЗЛОЧИН та виділити основні мікроконцепти в його складі.
- 5) Визначити лексичні та стилістичні засоби вербалізації вказаного концепту у сучасних ЗМІ.
- 6) Перекласти фрагменти статей та промов, в яких вербалізується концепт ЗЛОЧИН.
- 7) Виявити основні лексичні трансформації у перекладі в залежності від семантики і прагматики мовних засобів вербалізації концепту.

Матеріал дослідження охоплює 52 фрагменти статей сучасних англomовних ЗМІ, які містять 187 лексичних одиниць, отримані шляхом суцільної вибірки з американських, британських та українських видань: The CNN, The Washington Post, The New York Times, The Gurdian, The ABCNews, The Times, The Crime and Investigation, The Sunday Times, The Associated Press, The Insider, The Independent, The war.Ukraine та The USA Today.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше досліджується засоби вербалізації мікроконцептів ЕКОЛОГІЧНИЙ та ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН у сучасних англomовних ЗМІ, присвячених російсько- українській війні.

Практична цінність здобутків роботи полягає в можливості їхнього використання у лекціях та практичних заняттях із лексикології англійської мови, лінгвокультурології, лінгвістичного та літературознавчого аналізу, у спецкурсах із когнітивної лінгвістики, теорії міжкультурної комунікації, а також для укладання тлумачних і двомовних словників і тезаурусів, при написанні курсових та дипломних робіт.

Структуру роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи – 93 сторінки.

Концепт є універсальною, глобальною одиницею на ментальному рівні, яка має чітку й послідовну структуру, що може виразити й пояснити систему людських знань, що її оточує, та є з'єднувальною ланкою між мовою та культурою. Концепт групується навколо якоїсь «сильної» точки свідомості, від якої розходяться асоціативні вектори. Найбільш релевантні для носіїв мови асоціації складають ядро концепту, менш значущі – периферію.

Алгоритм концептуального аналізу у перекладі має певні подібності до підходу М. П. Лук'янченко. Тобто, на першому етапі проводиться визначення основного концепту (або концептів). На другому етапі концептуального аналізу визначаються ключові концептуальні метафори тексту, що становлять частину загального концепту (або концептів), і розкриваються лексичні та стилістичні засоби для їх вербалізації. Третій етап полягає в здійсненні звичного перекладу тексту. На четвертому етапі потрібно оцінити відповідність лексичних та стилістичних засобів, які використовуються для вербалізації концептуальних метафор у текстах оригіналу і перекладу, на цьому етапі також визначаються перекладацькі прийоми та трансформації.

Структуру концепту ЗЛОЧИН у сучасних ЗМІ включає наступні мікроконцепти КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН, ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН, ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН. Ядро цих концептів певною мірою ідентичне і включає такі лексичні засоби вербалізації, як дієслова – *fired, bombed, buried, killed, destroyed* та іменники *war, refugees, rockets, bombs, mines, battles, poison, death, danger*.

У роботі використано наступні концептуальні моделі перекладу : переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом та переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом. При перекладі були використані такі трансформації, як модуляція та додавання.

ABSTRACT

Baran M.O. The means of verbalization of the concept CRIME and their realization during translation (based on the contemporary mass media).

The master's thesis examines the concept CRIME in modern mass media. Means of verbalizing the concept CRIME may include various lexical units, expressions and terms used to describe, characterize and comment on criminal events. This is important nowadays, during Russia's aggression against Ukraine, which is accompanied by numerous crimes.

Therefore, the study of the means of verbalization of the concept CRIME in modern English-language mass media and their translation can help reveal the peculiarities of the use of vocabulary in this context and develop our understanding of the speech expression of criminal phenomena in different cultural environments.

Keywords: concept, microconcept, conceptual metaphor, conceptual model.

The relevance of this topic lies in the insufficient research of the means of verbalizing the concept CRIME and their reproduction during translation, as well as the means of verbalizing the micro-concepts ENVIRONMENTAL and MILITARY CRIME in modern English-language media dedicated to the Russian-Ukrainian war are being investigated for the first time.

The object of research is the means of verbalizing the concept CRIME.

The subject of the study is the methods of transferring the means of verbalization of the concept CRIME in translation.

The aim of the study is to determine the means of verbalizing the concept CRIME in modern mass media and their techniques in translation. Achieving the set goal involves solving the following **tasks**:

1. Define the concept and its structure.
2. On the basis of dictionary definitions, distinguish the conceptual features of the concept CRIME.
3. To propose an algorithm of conceptual analysis in translation.

4. Establish the structure of the concept CRIME and highlight the main micro-concepts in its composition.

5. To determine the lexical and stylistic means of verbalizing the specified concept in modern mass media.

6. Translate fragments of articles and speeches in which the concept CRIME is verbalized.

7. To reveal the main lexical transformations in the translation depending on the semantics and pragmatics of the language means of verbalizing the concept.

The research material covers 52 fragments of articles from modern English-language mass media, which contain 187 lexical items, obtained through continuous sampling from American, British and Ukrainian publications: The CNN, The Washington Post, The New York Times, The Gurdian, The ABCNews, The Times, The Crime and Investigation, The Sunday Times, The Associated Press, The Insider, The Independent, The war.Ukraine and The USA Today.

The scientific novelty of the research lies in the fact that, for the first time, the means of verbalization of the micro-concepts ENVIRONMENTAL and MILITARY CRIME in modern English-language mass media dedicated to the Russian-Ukrainian war are investigated.

The practical significance of the results of the work lies in the possibility of their use in lectures and practical classes in the lexicology of the English language, linguistic and cultural studies, linguistic and literary analysis, in special courses in cognitive linguistics, the theory of intercultural communication, as well as for compiling explanatory and bilingual dictionaries and thesauruses, when writing coursework and theses.

The structure of the work is determined by the scientific logic of the research, its purpose and set tasks. The work consists of an introduction, two chapters, conclusions, a list of used sources and appendices. The total volume of work is 93 pages.

A concept is a universal, global unit at the mental level, which has a clear and consistent structure that can express and explain the system of human knowledge

that surrounds it, and is a connecting link between language and culture. The concept is grouped around some «strong» point of consciousness, from which the associative vectors diverge. The most relevant associations for native speakers make up the core of the concept, the less significant – the periphery.

The algorithm of conceptual analysis in translation is determined, which has certain similarities to the approach of M.P. Lukyanchenko. That is, at the first stage, the main concept (or concepts) is defined. At the second stage of conceptual analysis, the key conceptual metaphors of the text are determined, which are part of the general concept (or concepts), and the lexical and stylistic means for their verbalization are revealed. The third stage consists in carrying out the usual translation of the text. At the fourth stage, it is necessary to evaluate the correspondence of lexical and stylistic means used to verbalize conceptual metaphors in the original and translated texts, at this stage translation techniques and transformations are also determined.

The structure of the concept CRIME in modern mass media includes the following micro-concepts CRIMINAL CRIME, MILITARY CRIME, ENVIRONMENTAL CRIME. The core of these concepts is to some extent identical and includes such lexical means of verbalization as verbs - *fired, bombed, buried, killed, destroyed* and nouns *war, refugees, rockets, bombs, mines, battles, poison, death, danger*.

The following conceptual models of translation were used in the work: translation with the preservation of the conceptual model and a similar linguistic expression and translation with the preservation of the conceptual model, but with a different linguistic expression. Such transformations as modulation and addition were used in the translation.

ЗМІСТ

ВСТУП	11
РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА	16
1.1. Дефініції терміну «концепт» у сучасних лінгвістичних дослідженнях ..	16
1.2. Структурні характеристики «концепту» та поняття вербалізації концептів	21
1.3. Концептуальна метафора: актуальні засади дослідження	25
1.4. Принципи й етапи концептуального аналізу	29
1.5. Роль концептуального аналізу у перекладі	37
Висновки до Розділу 1	41
РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ЗЛОЧИН В ОРИГІНАЛІ І ПЕРЕКЛАДІ, НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ	43
2.1. Етимологічна характеристики концепту ЗЛОЧИН та його номінативне поле	43
2.2. Вербалізація мікроконцепту КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі	48
2.3. Вербалізація мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі	54
2.4. Вербалізація мікроконцепту ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі	65
Висновки до Розділу 2	80
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ	83
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87

ВСТУП

Наразі проблема пізнання дійсності і відображення її у свідомості людини є надзвичайно популярною темою. Наукові парадигми, які були актуальні раніше, зараз замінюються новими, до прикладу когнітивно-комунікативна, у межах якої здійснюється перехід семантичних досліджень на концептуальний рівень, що має на меті дослідження внутрішнього світу людини, принципу мислення і пізнання, та її висловлювання.

У нашому світі *право* виступає, як певною мірою свободи і системою регулювання суспільних відносин [12]. Окрім того, що правові концепти являються способом репрезентації науково-професійного знання, так завдяки їм здійснюється і його тлумачення [29]. Тому важливим фактором постає дізнатись особливості коцептуалізації правового фрагмента у сучасній англійській картині світу.

Актуальність роботи пов'язана тим, що інтерес до теми концепту ЗЛОЧИН неспинно росте, але дане питання не досліджувалось в повному обсязі; актуальним також є ментальна структура концепту ЗЛОЧИН, та вербалізація мікроконцептів КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН, ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН ТА ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Магістерська робота пов'язана з проблематикою наукової теми кафедри германської філології та перекладознавства «Проблеми лексико-граматичної семантики, прагматики та стилістики в когнітивно-дискурсивній парадигмі».

Об'єктом дослідження в роботі є засоби вербалізації концепту ЗЛОЧИН.

Предметом дослідження виступають прийоми передачі засобів вербалізації концепту ЗЛОЧИН у перекладі.

Мета дослідження полягає у визначенні засобів вербалізації концепту ЗЛОЧИН у сучасних ЗМІ та їх прийомах у перекладі. Досягнення поставленої мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

1. Навести визначення концепту та його структури.

2. На основі словникових дефініцій виокремити поняттєві ознаки концепту ЗЛОЧИН.

3. Запропонувати алгоритм концептуального аналізу у перекладі.

4. Встановити структуру концепту ЗЛОЧИН та виділити основні мікроконцепти в його складі.

5. Визначити лексичні та стилістичні засоби вербалізації вказаного концепту у сучасних ЗМІ.

6. Перекласти фрагменти статей та промов, в яких вербалізується концепт ЗЛОЧИН.

7. Виявити основні лексичні трансформації у перекладі в залежності від семантики і прагматики мовних засобів вербалізації концепту.

Матеріал дослідження охоплює 52 фрагменти статей сучасних англomовних ЗМІ, які містять 187 лексичних одиниць, отримані шляхом суцільної вибірки з американських, британських та українських видань: The CNN, The Washington Post, The New York Times, The Gurdian, The ABCNews, The Times, The Crime and Investigation, The Sunday Times, The Associated Press, The Insider, The Independent, The war.Ukraine та The USA Today.

У процесі дослідження було використано такі **методи**: *етимологічний аналіз* – для встановлення внутрішньої форми імені концепту; *контекстуальний аналіз* – для виявлення мовних засобів вербалізації концепту; *концептуальний аналіз* – для характеристики мікроконцептів та концептуальних метафор; *інтерпретаційний аналіз* – для пояснення семантики складних лексичних та стилістичних одиниць, що вербалізують концепти; *стилістичний аналіз* – для встановлення стилістичних засобів вербалізації концепту; *зіставний аналіз оригіналу та перекладу* – для визначення прийомів перекладу лексичних одиниць вербалізації мікроконцептів.

Положення, що виносяться на захист:

1. Концепт є універсальною, глобальною одиницею на ментальному рівні, яка має чітку й послідовну структуру, що може виразити й пояснити систему людських знань, що її оточує, та є з'єднувальною ланкою між мовою та культурою. Концепт групується навколо якоїсь «сильної» точки свідомості, від якої розходяться асоціативні вектори. Найбільш релевантні для носіїв мови асоціації складають ядро концепту, менш значущі – периферію.

2. На основі словникових дефініцій лексеми ЗЛОЧИН, можемо зробити висновок, що найбільш точне визначення цього поняття є – *a gross violation of law* – незаконне діяння, за яке будь-хто може бути покараний урядом, зокрема: грубе порушення закону. Злочин вміщує в собі багато значень такі як незаконне діяння, злочинна діяльність, тяжкий злочин, особливо проти моралі або ж як ганебний, необгрунтований вчинок, все це разом є складовими значеннями лексеми ЗЛОЧИН, які доповнюють одна одну, та є периферією його номінативного поля.

3. Визначено алгоритм концептуального аналізу у перекладі, який має певні подібності до підходу М. Лук'янченко. Тобто, на першому етапі проводиться визначення основного концепту (або концептів). На другому етапі концептуального аналізу визначаються ключові концептуальні метафори тексту, що становлять частину загального концепту (або концептів), і розкриваються лексичні та стилістичні засоби для їх вербалізації. Третій етап полягає в здійсненні звичного перекладу тексту. На четвертому етапі потрібно оцінити відповідність лексичних та стилістичних засобів, які використовуються для вербалізації концептуальних метафор у текстах оригіналу і перекладу, на цьому етапі також визначаються перекладацькі прийоми та трансформації.

4. Структуру концепту ЗЛОЧИН у сучасних ЗМІ включає наступні мікроконцепти КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН, ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН, ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН. Ядро цих концептів певною мірою ідентичне і включає такі лексичні засоби вербалізації, як дієслова – *fired, bombed, buried*,

killed, destroyed та іменники *war, refugees, rockets, bombs, mines, battles, poison, death, danger*.

5. Проаналізовані фрагменти статей англомовних ЗМІ, в яких вербалізуються мікроконцепти КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН, ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН, ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН, містять 187 лексичних одиниць та стилістичних засобів, зокрема розгорнуті метафори, що відтворюють емоційний характер цих мовних засобів та виявляють і підкреслюють злочинні дії у межах російсько-української війни.

6. У роботі використано наступні концептуальні моделі перекладу : переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом та переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом. При перекладі були використані такі трансформації, як модуляція та додавання.

Наукова новизна дослідження полягає у тому, що вперше досліджується засоби вербалізації мікроконцептів ЕКОЛОГІЧНИЙ та ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН у сучасних англомовних ЗМІ, присвячених російсько- українській війні.

Теоретична цінність даної роботи визначається певним внеском у систему концептуального аналізу і перекладу; а також це дослідження розширює дослідницьку парадигму концепту ЗЛОЧИН.

Практична цінність здобутків роботи полягає в можливості їхнього використання у лекціях та практичних заняттях із лексикології англійської мови, лінгвокультурології, лінгвістичного та літературознавчого аналізу, у спецкурсах із когнітивної лінгвістики, теорії міжкультурної комунікації, а також для укладання тлумачних і двомовних словників і тезаурусів, при написанні курсових та дипломних робіт.

Апробація результатів роботи здійснена на 15 Всеукраїнській студентській конференції *Foreign Languages in Use: Academic and Professional Aspects*, яка відбулась 3 травня 2023 року у Хмельницькому університеті

Управління і Права. Деякі результати нашого дослідження викладено в нашій публікації: The concept CRIME in the contemporary mass media.

Структуру роботи зумовлено науковою логікою дослідження, його метою та поставленими завданнями. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 93 сторінки.

У **вступі** визначається актуальність, об'єкт та предмет дослідження, характеризується наукова новизна, теоретичне значення та практична цінність роботи.

У **першому** розділі надається визначення терміну концепт, наводиться структура концепту, характеризуються основні принципи концептуального аналізу та їх використання у перекладі.

У **другому** розділі встановлюються лексичні та стилістичні засоби вербалізації мікроконцептів **КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН, ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН ТА ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН**, та визначаються основні концептуальні моделі передачі цих засобів у перекладі статей з сучасних англomовних ЗМІ.

У **загальних висновках** підведено підсумки проведеного дослідження.

РОЗДІЛ 1. КОНЦЕПТ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ЛІНГВІСТИКИ ТА ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Зараз одне з найголовніших питань у сфері лінгвістичних пошуків полягає у репрезентуванні обізнаності у галузі мови і свідомості людини. Саме цим займається когнітивна лінгвістика і в наслідок її досліджень народилися такі терміни, як: «концепт», «концептуальний аналіз», «концептосфера», «концептуальна картина світу». Через те, що поняття когнітивної лінгвістики тісно пов'язано з поняття лінгвоконцептології, то потрібно дослідити ці два поняття.

1.1. Дефініції терміну «концепт» у сучасних лінгвістичних дослідженнях

«Когнітивна лінгвістика – це лінгвістичний напрямок, в центрі уваги якого перебуває мова як загальний когнітивний механізм, як когнітивний інструмент-система знаків, що відіграють роль у репрезентації (кодуванні) і в трансформуванні інформації» [19, с. 53]. Тобто, об'єктом когнітивної лінгвістики є сама мова, а предметом – когніція (процес обробки інформації).

Головні завдання когнітивної науки включають: 1) опис; 2) обробку; 3) вивчення; 4) дослідження принципів системи пізнавальних можливостей людини та визначення їх взаємозв'язку і взаємозалежності.

Приблизно у другій половині 70-х років у США виникла когнітивна лінгвістика, шляхом об'єднання когнітивної науки і лінгвістики. Вона знаходиться на кордонах перетину інших дисциплін, так як поєднує старання вчених з різних галузей: філософія, психологія, логіка, математика, мовознавство, психолінгвістика, кібернетика, та антропологія [40, с. 856]. На думку К. Стеннінга, «складіть разом логіку, лінгвістику, психологію й комп'ютерну науку – і ви отримаєте когнітивістику» [33, с. 234].

О. Селіванова дає такі дефініції терміну когнітивна лінгвістика: «Це розділ мовознавства, що вивчає мову як засіб отримання, зберігання, обробки, переробки та використання знань, спрямована на дослідження способів концептуалізації й категоризації певною мовою світу дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду. Об'єктом когнітивної лінгвістики є мова, як експонент когнітивних структур і процесів свідомості, а предметом – співвідношення когнітивних механізмів свідомості з природною мовою та її мовленнєвою реалізацією» [32, с. 9].

Поява цієї галузі спричинена великими працями таких науковців, як Б.Нерліх, Г.Гарденер та Д.Кларк, які підкреслювали величне минуле когнітивної лінгвістики, але пророкували їй невтішне майбутнє. Когнітивна лінгвістика як напрям мовознавства базується на теоретичних досягненнях когнітивної науки, її метою є зображення залежності між свідомістю людини і структурою мови, тлумачення взаємодії між світом і людиною, та дослідження різних фізіологічних, фізичних та психічних процесів. На думку О. Кагановської головні принципи когнітивної лінгвістики це: функціоналізм, експланаторність, антропоцентризм та експансіонізм [14, с. 39].

1. Функціоналізм – вчення мови як «інструмента, знаряддя, засобу, механізму для реалізації людиною певних намірів як у сфері пізнання дійсності, так і в актах спілкування» [14, с. 43].

2. Експланаторність – вчення яке фокусується на поясненні мовних явищ. Ця галузь пов'язана з експансіонізмом, оскільки «саме прагнення йти на співробітництво з широким колом наук із метою створення такого інструмента пізнання, який не спроможна надати дослідникові жодна з наук зокрема, але який може бути виробленим у результаті спільних зусиль ряду наук, є одним із головних і глибоко продуманих постулатів пояснювальної лінгвістики» [14, с. 44].

3. Антропоцентризм – вчення про те, як пов'язана мова і розумова та духовна діяльність людини. Антропоцентризм – це напрям лінгвістики, який

реалізується принципом руху «від сфери систем до центра цих систем – до людини» [14, с. 45].

4. Експансіонізм допомагає та розширює можливості лінгвістів у їхніх дослідженнях людської свідомості. «Експансіонізм виявляється там і тоді, де і коли пошуки невідомого в той чи інший період розвитку науки характеризуються напрямками в ширину або глибину. У результаті цього межі лінгвістики, як і багатьох інших наук, стають розмитими» [14, с. 46].

Основне завдання цієї науки полягає у дослідженні явища, процесу і структури когніції, хоча частково це вже досліджено іншими науками, як психологія, логіка та філософія [14, с. 39].

Метод концептуального аналізу є основним, серед інших методів дослідження когнітивної лінгвістики. На думку О. Кагановської це «метод когнітивної науки, що полягає в спробі поєднати дані різних наук, гармонізувати й знайти смисл у їхніх співвідношеннях» [6, с.44]. Як вказує О.Селіванова, основа аналізу полягає у відтворенні когнітивних механізмів індивідуальної чи колективної свідомості про створення і регулювання знань [31, с. 488].

Розвиток гуманітарних наук поставив перед собою питання розробки нового терміна, який би адекватно вказував на зміст мовного знака, та усунув функціональні обмеження традиційного сенсу і значення. Будь-яка наука володіє поняттями, які, з одного боку, не мають чіткого, точного і загально визнаного визначення; з іншого боку, термін «приблизно» зрозумілий для всіх фахівців у цій галузі досліджень, це пов'язано з тим, що кожен дослідник дає своє розуміння кінцевих елементів, на основі яких розвивається теорія, однак ряд термінів, введених окремими експертами, на деякий час стає дуже популярним, а частота використання створює певну «видимість» наочності та прозорості їх значення. Очевидно, що термін «концепт» за частотою вживання значно випереджає всі інші [23, с. 13].

Слово концепт походить від латинського «conceptus», перекладається як поняття, що є прямим відповідником концепту, хоча термін «поняття»

зазвичай вживається у таких науках як, філософія і логіка, а от термін «концепт» властивий наукам пов'язаним з мовою, наприклад мовознавство [29, с. 136].

Хоча термін «концепт» використовується лінгвістикою протягом довгого відрізка часу, на жаль, немає однієї визначеної дефініції, і в результаті сформовано декілька розумінь і підходів до нього [8, с. 138].

Вивчення теми концепту в сучасному мовознавстві має вагому значимість, але виникають певні труднощі через двозначність і в результаті з'являється термінологічна плутанина [3, с. 138]. Тому, термін «концепція» є зонтичним терміном для таких наук: когнітивна психологія і когнітивна лінгвістика, які досліджують процеси переробки отриманої інформації у людській свідомості; лінгвокультурологія, яка займається взаємозв'язком між культурою та мовою в її функціонуванні [31, с. 488].

Як зазначає вчений О. Селіванова вважає, що «концепт — це не лише фрази, фрагменти розмови <...>, але це й також гострі вирази, які змушують наш розум створювати такий сенс, ніби він нам вже давно знайомий». Концепт можна трактувати як згусток культури у свідомості людей і, крім того, люди через концепт входять в культуру і впливають на неї [15]. Концепт також є дискретною одиницею колективної свідомості, яка остається в національній пам'яті носіїв мови у вербально визначеній формі. Як когнітивна одиниця значення, концепт — це абстрактна ідея або ментальний символ, який іноді визначають як «одиницю знання», побудовану з інших одиниць, які діють як характеристика поняття [31, с. 488].

Концепт як елемент свідомості постає досить самостійним в мові. В. Еванс, вважає концепт такою собі ланкою між словами та екстралінгвістичною реальністю [33]. Концептами можуть бути лише явища дійсності, які є релевантними та вагомими для певної культури, яка має велику кількість мовних одиниць, що є предметом для прислів'їв і приказок, віршів та прози. Вони є свого роду символами або емблемами, які вказують на певний текст, ситуацію чи знання, якими вони були створені [40, с. 856].

На сучасному етапі лінгвістики однозначно можна виділити декілька підходів до розуміння концепту. Дослідники з різних країн трактують поняття як лінгвокогнітивне / психолінгвістичне / лінгвокультурологічне / культурне / або мовне явище. Кожен з цих підходів, маючи деякі особливості, виділяє конкретні межі концепту. Два підходи з даного переліку, ґрунтуються на ролі мови у формуванні концепту та показує зв'язки між мовою та культурою [2, с. 53].

Перший підхід базується на тому, що концепт – це культурний феномен. А. Вежбицька запевняє, що «концепт» – це об'єкт з «ідеального» світу, який має в наявності певну назву та змальовує культурні образи людей про реальний світ [49, с. 368].

А ось другий підхід базується на тому, що концепт це лінгвокогнітивний феномен, тобто інформація, яка є обробленою свідомістю людини про об'єкти нашого всесвіту [49, с. 368].

Відповідно до лінгвокогнітивного розуміння, ставлення концепту пов'язане зі словесними засобами вираження. Сама мова не створює нових понять, а є засобом передачі ними у процесі мовлення. Кожний індивід створює свої власні концепти, та під час розмови він може їх вербалізувати, за допомогою мовних засобів. Концепт у мові виражається: словами, словосполученнями, реченнями та цілим текстом, що формулює даний концепт. При виборі дієслівної форми мовець покладається на свій лексикон та особистісний сенс. Розуміння концепту як діючої одиниці мислення є способом та результатом кількісної оцінки та категоризації знань, це все через те, що об'єктом представлена ментальна сутність, формування якої визначається формою абстракції, а модель якої конкретизується концептом, яке не тільки описує об'єкт а й створює його [49, с. 368].

Отже, основне завдання когнітивної лінгвістики полягає у тому, що ця наука вивчає мову, шляхом отримання, зберігання, обробки і використання знань. Серед усіх дефініцій поняття «концепт» найбільш точним є тлумачення вченим О. Селіванової, хоча можна виокремити деякі спільні ознаки, та на

їхній базі створити окреме, узагальнене визначення: концепт є універсальною, глобальною одиницею на ментальному рівні, яка має чітку й послідовну структуру, що може виразити й пояснити систему людських знань, що її оточує, та є з'єднувальною ланкою між мовою та культурою. Тому буде доречно розглянути структуру характеристики концепту більш детально.

1.2. Структурні характеристики «концепту» та поняття вербалізації концептів

Очевидно, що вивчення концептів у всіх їхніх аспектах є одним із важливих напрямів досліджень у мовознавстві протягом останніх років. Особливий інтерес посвячений аналізу структури концепту.

Існують інші точки зору про структуру концепту, деякі вчені пропонують розглядати культурний концепт як багатовимірну змістовну конструкцію, де виділяються смислова, образна та ціннісна сторони. Смисловий бік концепту – це мовна фіксація концепту, його назви, описи, ознаки, структура, визначення, порівняльна характеристика даного поняття щодо інших груп понять. Щодо образного боку концепту то він наповнений зоровими, слуховими, тактильними, смаковими характеристиками предметів, подій, подій, які у тій чи іншій формі відбиваються у свідомості. Ціннісна сторона концепту вказує на важливість освітнього процесу як для окремої людини, так і для колективу [29, с. 332].

Вчені розглядають концепт як багатопланову ментальну одиницю, у якій переважає оцінний елемент. Концепт групується навколо якоїсь сильної точки свідомості, від якої розходяться асоціативні вектори. Найбільш важливі для носіїв мови асоціації складають **ядро** концепту, менш значущі – **периферію**. На їхню думку, концепт немає чітких кордонів, в міру віддалення від ядра асоціації поступово згасають. Ядро мови або мовна одиниця називається концепт. Концепт проявляється у свідомості за допомогою мовних одиниць. Для звернення до того самого концепту можуть

використовуватися лексеми, ідіоми, словосполучення, речення та тексти [48, с. 314].

В.Еванс вважає, що концепти внутрішньо організовані за польовою ознакою і включають чуттєвий образ, інформаційний зміст та інтерпретативне поле. Чуттєвий образ у складі концепту формується перцептивно-когнітивними ознаками. Ці особливості виникають у свідомості носіїв мови, відбиваючи довкілля через органи почуттів. Образні риси утворюють метафоричну інтерпретацію предметів та явищ. Структура концепту формується когнітивними класифікаторами та поєднується з когнітивними ознаками, що відрізняються за ступенем яскравості у свідомості [20, с. 856].

Інформативний зміст концепту складається з мінімальної кількості пізнавальних ознак, що визначають найважливіші та відмінні ознаки предмета чи явища. Інтерпретативне поле включає когнітивні ознаки, що інтерпретують інформаційний зміст концепту. Відмінною рисою інтерпретаційного поля є наявність когнітивних симптомів, що конфліктують один з одним. Структура концепту може бути описана лише тоді, коли визначено та описано його зміст, тобто виявлено когнітивні особливості концепту [48, с. 314].

У більш широкому значенні структуру концепту можна представити у вигляді кола. Основне поняття – ядро концепту – знаходиться в центрі структури, а на периферії залишається все те, що додається культурою, традиціями та особистим досвідом людей [48, с. 314].

Вивчаючи дослідження інших вчених із структуризації концепту, М. Полюжин вказує, що переважна більшість з них притримуються ідеї про виокремлення саме двох складових – ядра та периферії, але інтерпретують їх по-різному. Для деяких вчених, ядро це чуттєвий образ концепту, а периферія про абстрактне його значення. А інші ж мають протилежну думку, ядро відтворює словарне значення з його етимологією, а периферія створена і наповнена великою кількістю додаткових, конотативних значень [18].

Лінгвокультурологічний концепт як предмет вивчення лінгвокультури (лінгвокультурологія) виступає перед дослідниками як культурознавча,

ментальна та лінгвістична освіта. Лінгвокультурологічний концепт – «це ментальна одиниця, спрямована на всебічне вивчення мови, свідомості та культури» [45, с. 34].

Лінгвокультурний концепт виокремлюється від інших одиниць завдяки своїй ментальній природі. Ментальність значиться як керована сукупність образів та сприйнятів [16]. Г. Блум вбачає поняття ментальність як «сприйняття світу в категоріях та формах рідної мови, що поєднує інтелектуальні та духовні якості національного характеру у його типових проявах» [22, с. 233]. Багато вчених погоджуються з тим, що ментальність легше описати, ніж визначати. Ментальність глибшого мислення, стандартів поведінки являє собою внутрішню готовність людини діяти певним чином.

Лінгвокультурний концепт відрізняється з інших ментальних одиниць наявністю ціннісного компонента. Цінність завжди знаходиться у центрі концепції. Лінгвоконцепт складається з оцінного, образного та концептуального компонентів. Змістова складова концепту зберігається у дієслівній формі. Образний компонент є невербальним і може бути описаний або інтерпретований у кращому разі [22, с. 122].

Концепт включає такі семіотичні категорії, як образ, поняття і значення в редукованій формі, як свого роду «гіперонім» (родовий термін) і характеризується як різнорідний і багатозначний. Концепт набув дискурсивного смислового відображення від поняття, від образу він привласнив метафору та емотивність, а від значення набув включення імені (концепту) [25, с. 120]. Концепти як інтерпретатори значення не перестають змінюватись. Будучи частиною системи, вони схильні до впливу інших концептів і модифікуються. Сама можливість інтерпретації говорить про те, що багато концептів схильні до змін, так як світ навколо нас постійно змінюється, даючи нам можливість дізнаватися щось нове.

Загалом, слід зазначити, що структуру концепту можна розглядати, з одного боку, як поєднання трьох основних елементів у концептів: образ, інформаційний зміст та інтерпретаційне поле, а з іншого боку існує ядерно-

периферійна структура, яку можна розглядати як вигляді польової моделі. Концепт має певну структуру, яка є жорсткою; це необхідна умова існування концепту та його входження в концептуальну сферу. Концепт включає всі ментальні характеристики явища і забезпечує розуміння дійсності. Упорядкована сукупність концептів у свідомості людини формує її концептуальну сферу.

Через те, що існують різні підходи до дефініції терміну концепт, це ускладнює і тему його вербалізації. Деякі науковці дотримуються думки про невербальну природу концепту, тобто що концепт немає мовної форми, в той час, як інші стверджують про цілковиту вербалізацію цього поняття, інакше кажучи переходу думок у словесну форму [25, с. 120].

Але є ще одна думка, яка вказує на те, що лише певна частина інформації має мовну форму, а все інше репрезентоване у формі образів і зображень у нашій свідомості [10, с. 20]. Саме тому, часто досліджують концепт, як частково вербалізований феномен.

Тлумачний словник української мови надає таку дефініцію терміну «вербалізація – це вербальне (словесне) описання переживань, почуттів, думок, поведінки. //Вид конверсії, що полягає в переході слів (словоформ) з інших частин мови до класу дієслів» [35].

Термін «вербалізація» є загально вживаним, його застосовують і у широкому (соціальному), так і вузькому (конкретно лінгвістичному) розумінні. У таких науках як лінгвокогнітології і лінгвокультурології цей термін сприймають як передачу концепту або часткового його значення через мовні засоби [16, с. 408].

Загалом у мові концепти представлені лексемами, до прикладу словами-репрезентативами і їх синонімами. Безпосередньою номінацією концепту є його ключове слово. Як вказує О. Кагановська «до номінативного поля концепту входять прямі й похідні (переносні) номінації, однокореневі слова та частини різних мов, пов'язані з основними номінаціями, контекстуальні синоніми, okazіональні індивідуально-авторські номінації,

стійкі сполуки, синонімічні ключовому слову, фразеологізми, паремії, метафоричні номінації, стійкі порівняння, вільні словосполучення, асоціати, словникові та енциклопедичні дефініції, тематичні, публіцистичні, художні тексти, сукупність текстів» [14, с. 44].

На думку О. Селіванової, також наявні такі номінації як, синтаксичні і фразеологічні, і що деякі концепти мають тенденцію до ад'єктивної форми втілення, хоча здебільшого вони номінуються іменниковим шляхом [32, с. 712]. Об'єктивація концепту іменниковим шляхом є найбільш використаним способом його реалізації.

Отже, одним з важливих пунктів описування концепту є дефінування, тобто тлумачення ознак концепту використовуючи словникові дефініції [22], але для розуміння усього значення концепту у свідомості носіїв цього є недостатньо, потрібно дослідити увесь комплекс мовних засобів, які являються вербалізаторами концепту.

1.3. Концептуальна метафора: актуальні засади дослідження

Метафора як стилістичне явище привертала увагу вчених протягом численних століть. У лінгвістиці цей термін виник у риториці, де його використовували для позначення образливого висловлювання та естетичного мовлення. Аристотель, давньогрецький філософ та вчений, вперше виклав основи теорії метафори у своїй «Поетиці», описавши її як метод переосмислення значення слова на підставі схожості [18, с. 3]. Проте справжній прогрес у розумінні метафори наступив лише у XX столітті.

Вивчення метафори в кінці XX - на початку XXI століття розширилося завдяки утвердженню когнітивно-дискурсивної парадигми в дослідженнях сучасних лінгвістів. Вони розглядають метафору як складне та багатоаспектне явище у логіко-філософському, семіотичному, семантичному, стилістичному

та ономасіологічному контекстах (М. Блек, Е. Кассіер, Дж. Мідлер, Р. Якобсон).

Когнітивні дослідження механізмів метафоричної концептуалізації призвели до перегляду статичного уявлення про світ як жорстко детерміновану систему складових. Замість цього, світ розглядається як динамічна система «атомарних фактів» - подій, явищ і властивостей, які розгортаються навколо людини, «поглинаючи» елементарні сутності, подібно до предметних змінних [43, с. 423]. Розвиток теорії концептуальної метафори зафіксували такі вчені, як Т. Кун, П. Рікер, Е. МакКормак, Дж. Лакофф і М. Джонсон та інші.

Когнітивний підхід до вивчення метафори враховує її ментальний характер (онтологічний аспект) і пізнавальний потенціал (епістемологічний аспект). Е. МакКормак у своїй роботі «Когнітивна теорія метафори» глибоко розглядає метафору як пізнавальний процес [39, с. 31].

Метафора виникає та втілюється завдяки творчим зусиллям і представляє собою особливу якість мовлення. Ця якість робить метафору унікальною серед інших мовних виразів, адже будь-яка комунікація включає в себе взаємодію висловленої думки та думки, яка виникає з мовлення. Відмінність полягає лише у ступені розриву. Метафора розширює цей розрив, використовуючи, окрім звичайних мовних механізмів, несемантичні ресурси. Не існують чітких інструкцій чи довідників для створення метафори, оскільки вона не має жорсткого визначення або визначеного значення [18, с.145].

Метафоричне вживання мови відрізняється від «буквального» і, при цьому, не стає менш зрозумілим, темним, менш практичним чи менш залежним від істини чи помилки. Метафора не лише прикрашає мовлення; вона активно сприяє розвитку знань, замінюючи застарілі категорії новими. Ці нові категорії дозволяють розглядати проблему в новому світлі та представляють нові підходи до розуміння фактів [27, с. 243].

Сучасні дослідження в галузі когнітивної теорії метафори виникли з потреби вивчення практичного мовлення та областей, що взаємодіють з

мисленням, пізнанням та свідомістю, зокрема з концептуальними системами [2, с. 54]. Ці розробки спрямовані на дослідження функціонування метафоричних моделей як особливого типу «дискурсивних практик». Серед різноманітних теорій метафори, що існують, теорія концептуальної (когнітивної) метафори визнана найбільш поширеною на сучасному етапі [14, с. 32].

Дж. Лакофф і М. Джонсон у своїй праці «Метафори, якими ми живемо» виділяють систему концептуальних метафор, які базуються на прийнятих в англomовному суспільстві принципах позначення об'єктів. За їхнім визначенням, метафора стає основним мовним засобом, що використовується для виразу вищих концепцій та ідей, і вона визначається як виразне засіб, що належить до сфери нестандартної мови, а не щоденного спілкування. Формування сучасної теорії метафор пройшло кілька етапів, які відрізняються концептуальними підходами різних типів. Ці етапи включають період визначення метафоризації як семантичного зсуву від прямого значення слова до переносного, а також період розгляду метафори як складного явища на різних рівнях, включаючи когнітивний, комунікативний і психологічний [46, с. 245]. Більше того, зазвичай метафору розглядають як явище природної мови, що відноситься до сфери мислення або діяльності людини [14, с. 31].

У визначенні Дж. Лакоффа та М. Джонсона термін «концептуальна метафора» дозволяє розрізнити мовні виразні засоби та когнітивні процеси, що лежать в її основі, тобто розуміння одного явища (або сфери діяльності) в термінах іншого. Концептуальні метафори визначають способи номінації подібних понять через ряд метафор, які ґрунтуються на загальних та схожих асоціаціях, охоплюючи таким чином цілі ідеографічні сфери. Іншими словами, концептуальна метафора представляє собою стійкі відповідності між областю джерела і ціллю, які закріплені в мовній та культурній традиції суспільства [46, с. 245].

У результаті сфери людської діяльності в мові відображаються через певні концептуальні метафори, точки зору [20]. Дж. Лакофф і М. Джонсон

пропонують таку типологію концептуальних метафор, яка класифікує всі існуючі метафори на три основні типи:

1. структурні метафори, де одне поняття структурно впорядковується у термінах іншого;
2. орієнтаційні метафори, які створюють концепти через просторові поняття та відношення;
3. онтологічні метафори, що розкривають події, дії, емоції, ідеї тощо, як якусь істоту чи субстанцію.

Концептуальна метафора, яка є явищем природної мови, виконує різноманітні когнітивні та комунікативні функції, включаючи:

- сприяння формуванню та поясненню концепту в людській свідомості (когнітивна функція);
- забезпечення актуалізації вже існуючого концепту та лематизації його певних аспектів у мовленнєво-мислиннєвому процесі (комунікативна функція) [46].

Різнманітність сучасних досліджень концептуальної метафори свідчить не лише про постійний інтерес, але й про зростаючий захоплення теорією, запропонованою Дж. Лакоффом і М. Джонсоном. Існує підтвердження того, що концептуальні метафори охоплюють всю сферу людського досвіду та мають значний когнітивний потенціал, що відображено в багатьох дослідженнях, охоплюючи різні сфери людської діяльності [46, с. 245].

Отже, слід відзначити, що аналіз та дослідження концептуальної метафори стали ключовими напрямками в сучасній лінгвістиці. Теорія концептуальної метафори отримала світове визнання і активно використовується в прикладних дослідженнях. Ця теорія постійно розвивається, піддається удосконаленню та знаходить нові наукові інтерпретації.

1.4. Принципи й етапи концептуального аналізу

Переклад сучасних англomовних ЗМІ містить у собі виклики та особливості, пов'язані з індивідуальним стилем автора та контекстом цільової мови. Точність і якість такого перекладу обговорюється шляхом об'єктивного аналізу різних критеріїв, у тому числі концептуального. Основним напрямком дослідження концептів у перекладознавстві є опис способів вербалізації цих концептів у дискурсі та виявлення особливостей їх структурування для подальшої вербалізації в мові перекладу. Концептуальний аналіз включає визначення референтної ситуації, вивчення лексикографічних визначень, етимології лексичної одиниці, аналіз концепту в різних контекстах і вивчення асоціацій лексичної одиниці, яка позначає концепт [18, с. 145].

При перекладі сучасного англomовного тексту слід враховувати їх актуальність і специфіку, а також культурні відмінності. Важливо зберегти індивідуальний стиль автора, зберегти його оригінальність та емоційну експресію. Питанням концептуального перекладу серед українських вчених займалися Я. Кривонос, А. Науменко, Т. Андрієнко.

У підсумку А. Гаврилюк зазначила, що «головними напрямками досліджень концептів у перекладознавстві є опис способів їх вербалізації у певному дискурсі та виявлення особливостей їх структурування з метою перевербалізації цих концептів цільовою мовою» [3, с. 19].

В. Маслова рекомендує систему концептуального аналізу з наступними етапами:

1. визначення референційної ситуації, до якої належить концепт;
2. вивчення лексикографічних визначень;
3. аналіз етимології лексичної одиниці;
4. дослідження концепту в різних контекстах (літературному, філософському, фольклорному та інших);
5. вивчення асоціацій лексичної одиниці, яка виражає концепт [21, с. 256].

На нашу думку, етимологія основної лексичної одиниці не має вирішального значення, так як лексичні одиниці, які вербалізують концепт, усвідомлюється читачем (слухачем) переважно в синхронічній, а не діахронічній площині.

М. Лук'янченко виділяє, що концептуальний підхід до перекладу формується на основі концептуального аналізу тексту. Цей підхід полягає у визначенні текстових концептів та розумінні основного концепту твору як основної передумови для перекладу. Застосовуючи такий підхід, досягається збереження авторського концепту твору [19, с. 20].

О. Ємець пропонує методологію аналізу концептів у перекладі, що виявляє певні спільні риси з підходом М. Лук'янченка. Тобто, він розглядає концептуальний переклад як процес, що включає кілька етапів[7, с. 138].

На **першому етапі** проводиться визначення основного концепту (або концептів). Зрозуміло, що безпосередньо жанр тексту дуже впливає на принципи концептуального аналізу[7, с. 139].

На **другому етапі** концептуального аналізу є значна відмінність від підходів, запропонованих В.Масловою та М.Лук'янченко. Концепт у тексті, навіть якщо він обмежений розміром, охоплює кілька аспектів. На другому етапі концептуального перекладу визначаються ключові концептуальні метафори тексту, що становлять частину загального концепту (або концептів), і розкриваються лексичні та стилістичні засоби для їх вербалізації. Цей етап є надзвичайно вагомим, тому що він відбувається ще до безпосереднього перекладу і вимагає сумлінного стилістичного аналізу оригінального тексту. Другий етап відбувається ще до перекладацького аналізу тексту[7, с. 139].

Третій етап полягає в здійсненні традиційного перекладу тексту. Початково це дослівний переклад, а далі включає відтворення рими у поетичному тексті або ритму та синтаксису в прозовому тексті. Зазначені перекладацькі прийоми, які у західній науковій літературі відомі як «shifts» (зсуви), не змінюють сенс концептуальних метафор, а лише враховують властивості української мови [7, с. 139].

На **четвертому етапі** потрібно оцінити відповідність лексичних та стилістичних засобів, які використовуються для вербалізації концептуальних метафор у текстах оригіналу і перекладу. Також визначається, які саме перекладацькі прийоми або трансформації є доцільними в даному випадку. Ці прийоми дозволяють виявити якість і точність перекладу, а також визначити наявність можливих помилок [7, с. 139].

Образно-асоціативний шар ключових концептуальних тропів утворюють не лише базові та конвенційні(традиційні) концептуальні метафори, а й ті, що пройшли художнє переосмислення (Дж. Лакофф, О. Воробйова, Л. Белехова) концептуальні тропи. Серед відомих прийомів перетворення базових метафор, таких як extension «розширення», elaboration «нарощування», combination «поєднання», questioning «перегляду» (назви метафоричних перетворень представлені в перекладі О. Воробйової), у роботі В. Ніконової також розглядаються прийоми звуження (restriction), покращення (amelioration) і погіршення (degradation) базових концептуальних метафор. Різноманітні види смислових відмінностей між конвенційними та випадковими концептуальними метафорами, які корелюють між собою, виявляються в різних аспектах значень слів, що вказують на концепти-реляти у межах відповідних метафоричних схем [23, с. 220].

Розширення: DEATH IS SLEEP > DEATH IS DREAM: *As the autumn leaves fell gently to the ground, the trees embraced the concept of death as a peaceful slumber, a time to dream of a vibrant rebirth in the coming spring.* – Коли осіннє листя м'яко падало на землю, дерева обдумували над ідеєю смерті як про мирний сон, час для мрій про живе відродження в наступній весні.

Звуження: LOVE IS A JOURNEY > LOVE IS A SHORT TRIP: *Their love was a journey that lasted only a weekend, filled with adventures.* – Їхнє кохання була коротка подорож, яка тривала лише вихідні, наповнені пригодами.

Покращення: TIME IS MONEY > TIME IS A PRICELESS GIFT: *In the fast-paced world, time is not just money, it is priceless gift that should be treasured*

and spent wisely – У світі швидкого темпу час – це не лише гроші, це безцінний подарунок, який слід цінувати і розумно витратити.

Погіршення: KNOWLEDGE IS POWER > KNOWLEDGE IS A DANGEROUS WEAPON: *they say knowledge is power, but sometimes knowledge becomes a dangerous weapon that can harm both the possessors and others. – Кажуть, що знання це сила, але іноді знання перетворюється на небезпечну зброю, яка може завдати шкоди як власнику, так і іншим.*

Перегляд: LOVE IS BLIND > BLINDNESS IS LOVE'S DISCERNMENT: *Contrary to the common saying, that love is blind, it is the discernment of love that leads to a certain blindness. – На відмінну від загального виразу, любов сліпа, це розуміння любові призводить до певної сліпоти.*

Поєднання: FRIENDSHIP IS WARMTH + FRIENDSHIP IS A JOURNEY + FRIENDSHIP IS SHARING + FRIENDSHIP IS A PRECIOUS GIFT = FRIENDSHIP IS EMOTIONAL NOURISHMENT : *In their friendship, they share warmth, travel together, share joys and sorrows, and the gift of companionship is valuable emotional nourishment. – У їхній дружбі вони діляться теплотою, подорожують разом, обмінюються радіщами та печалями, а дар товариства є цінним емоційним живленням.*

Загальновідомо, що концепт – є одиницею мислення або пам'яті, що має внутрішню структуру та представляє результат пізнавальної діяльності особистості та суспільства. В собі концепт містить комплексну, енциклопедичну інформацію про відображений предмет або явище, про інтерпретацію даної інформації громадською свідомістю та про ставлення громадської свідомості до даного явища чи предмету. Упорядковане поєднання концептів у свідомості людини формує її концептуальну систему. Концепт відзеркалює культуру народу і різні мови мають свої певні відмінності у концептуалізації світу. Порівняння мов дозволяє виявити різні концептуальні структури світу через призму кожної мови [9, с. 83].

Роботи таких лінгвістів, як А. Белова, А. Вежбицька, М. Полюжина та ін. постають проблеми визначення поняття “концепт”, його онтології і шляхів лінгвальної репрезентації.

Актуальним у дослідженні перекладознавства є відтворення національної специфіки концептосфер різних культур. Також для перекладацької інтерпретації результатів вербалізації особливостей національних уявлень про світ використовується термін «реалія» [6, с. 3].

Основними напрямками досліджень концептів у перекладознавстві є аналіз способів їх вербалізації в конкретному дискурсі та виявлення особливостей їх структурування з метою відтворення способів перевербалізації цих концептів цільовою мовою [8, с. 190].

Теоретико-методологічною базою подібних досліджень є інтерпретативна теорія перекладу, яка обмірковує переклад як комунікативний процес, в якому беруть участь відправник вихідного тексту, перекладач та одержувач кінцевого тексту (О. Чердиченко) та лінгвокультурний підхід до визначення концепту, введений В. Карасиком, дозволяє виділяти вербалізовану (у формі поняттєвого поля) частину концепту [45, с. 140].

Сучасні дослідження акцентують увагу на когнітивному аспекті перекладу. Одним із таких аспектів розглядається у роботі Я.Кривонос, який досліджує проблему перекладу концептуального змісту вербальних одиниць.

За думку Я. Кривонос потрібно розглядати переклад не як окремі вербальні форми, але як концепти, що стоять за ними. Так як існує взаємозв'язок між групами реалій, тому можна розглядати національні специфічні терміни як елементи окремих смислових систем – концептів [18, с. 20]. Наприклад, Юрій Чумак провів дослідження концепту «шлях» у англійській, французькій та німецькій мовах. У своїй роботі він визначив концепт «шлях» як культурно маркований вербалізований смисл, який виражений різними мовними реалізаціями і утворює відповідну лексико-семантичну та когнітивну структуру. Ю. Чумак використовує концепцію

фреймів, яку визначає за Н. Болдиревим, як одиницю знань, організовану навколо концепту і містить інформацію про суттєве, типове та можливе для цього концепта в певній культурі. Автор використовував когнітивні моделі, такі як концепт, фрейм та фразеологічні одиниці, для проведення свого дослідження. Ці моделі дозволили йому більш детально дослідити концепт «шлях» та визначити основні поняття та особливості його функціонування в системі трьох мов [36, с. 357].

С. Запольських вивчала концепт «козацтво» у історичному дискурсі англійської та української мов. Для цього він вибрав функціональний (контекстуальний) метод перекладацького аналізу як базовий. Цей метод надав йому можливість провести комплексний контрастивний аналіз елементів мікрополів вербалізованого концепту. Запольських вказувала, що, на відміну від когнітивного погляду на природу та сутність концепту, в історичному дискурсі концепти розглядаються як явища лінгвокультурного порядку. Це обумовлено тим, що в результаті вербалізації концептів автор неодмінно вдається до їх оцінювання [10, с. 20].

Фактична складова концептів відтворює основне семантичне навантаження та вербалізується за допомогою термінів. Особливість семантики певних лексем, які відносяться до елементів вербалізованого концепту, дозволяє також відтворити їхній ціннісний компонент. Цей компонент, як правило, втілюється в лексемах, що служать елементами опису об'єктів і явищ, позначених історичними термінами. За думкою автора, його методика перекладацького аналізу концепту «козацтво» вирішує проблему виявлення елементів концепту, класифікації їх у складі поля на ядрові й периферійні, що дозволяє адекватно відтворити цей концепт в історичному дискурсі [10, с. 20].

Концепт відіграє важливу роль у перекладі художніх текстів, оскільки концептуальний аналіз часто використовується під час їх перекладу. Використання методики концептуального аналізу у художньому перекладі, запропонованої різними вченими, надає можливість глибше зрозуміти

індивідуально-авторське сприйняття світу, розглядати його як частину концептуальної картини світу та важливу складову твору. Концептуальний аналіз дозволяє досліджувати глибинні структури текстів, відтворювати їх мовними засобами в іншій мові і вводити в обіг іншу культуру. На основі соціосеміотики можна розглядати культурні імплікації оригінального тексту і адекватно відтворювати їх у перекладі. Українські вчені, такі як Р. Зорівчак, Л. Коломієць, В. Коптілов, І. Корунець, М. Новикова, О. Фінкель, О. Чередниченко, внесли значний внесок у теорію художнього перекладу, а їхні дослідження спільно з розвідками перекладознавців інших країн стали міцним фундаментом для розвитку цієї галузі. Різноманітні художні твори, кожен літературний напрям і література різних історичних періодів створюють унікальні проблеми для перекладача, які можна вирішити лише шляхом вивчення різноманітних наук в комплексі [11, с. 170].

Метод концептуального аналізу визначає основний напрямок дослідження у дисертації М.П. Лук'янченко, яка фокусується на французькій екзистенціальній прозі в українських перекладах. За переконанням автора, використання концептуального аналізу в галузі художнього перекладу сприяє розширенню можливостей у зіставних дослідженнях оригінальних та перекладених текстів [19, с. 20]. Цей метод дозволяє проникнути в глибокий семантичний стрижень твору (за Ж. Антуаном і С. Бремоном) для виявлення та розпізнання тих захованих смислів, або концептів, які автор впроваджує у свій твір, і забезпечити їх адекватне відтворення у перекладі. На основі методу концептуального аналізу тексту формується концептуальний підхід до перекладу, що полягає в ідентифікації текстових концептів та усвідомленні мегаконцепту (основного, глобального концепту) твору як основної передумови для перекладу. Головною метою такого підходу до художнього перекладу є збереження не лише авторської концепції, а й базових (мегатекстових) концептів оригіналу. Авторська концепція, існуючи як абстракція в мисленні та свідомості митця ще до створення художнього твору, виражається саме у тих захованих смислах - імпліцитах (за Л. Федоровою),

символах (за М. Новиковою), концептах, які можна виявити при уважному читанні та аналізі оригіналу.

М. Лукянченко вважає, що включення такого підходу до вивчення традиційних проблем перекладознавства відкрило нові можливості для аналізу ключових аспектів теорії та практики художнього перекладу. Зокрема, це стосується питань взаємозв'язку творчої індивідуальності автора оригіналу та перекладача, проблеми перекладності художнього тексту та адекватності перекладу, а також проблеми одиниці художнього перекладу. І.Ремхе, досліджуючи когнітивні особливості перекладу науково-технічного тексту, вважає, що когнітивні науки, які досліджують мову як феномен ментального та психіки людини, розкривають знання у всіх аспектах його отримання, зберігання та переробки. За когнітивною парадигмою лінгвістика може розкрити ментальні репрезентації знань, що формують людський розум та інтелект. У вивченні когнітивної сутності перекладу, за думкою Ремхе, ключовим є представлення знань перекладача у вигляді систем і типологічних структур. Серед цих структур виділяють класифікаційні і ситуативні фрейми, що розрізняються на основі віднесеності до мовних та немовних знань. Когнітивний аспект перекладу, за її переконанням, проявляється у виділенні динамічних і статичних фреймів, які відображають процеси накопичення та опрацювання знань. Розрізнення типів фреймів визначає характер внутрішньофреймового розподілу елементів [19, с. 20].

Отож, у сучасній парадигмі когнітивної лінгвістики велике значення надають концептам і концептосферам – лінгвоментальним явищам, осмислення яких є предметом досліджень численних вчених. Проте, найбільша увага в цих дослідженнях зосереджена саме на концептах. Також у сучасному вивченні перекладознавства зростає увага до відтворення національної специфіки концептосфер різних культур. Аналіз зв'язку між групами реалій, врахування впливу різних типів контексту, які визначають вибір способу передачі їх цільовою мовою в конкретному дискурсі, дозволяють розглядати національні специфічні терміни як складові елементи

окремих смислових систем - концептів. Основними напрямками досліджень є аналіз способів вербалізації концептів у конкретному дискурсі та визначення особливостей їх структурування з метою ефективного відтворення шляхів їх переведення цільовою мовою. Вивчення цієї теми відкриває перспективи для подальших досліджень, так як концепт виявляє значущий вплив при перекладі як публіцистичних, так і науково-технічних текстів, де часто використовується концептуальний аналіз.

1.5 Роль концептуального аналізу у перекладі

Сучасне перекладознавство активно враховує новітні підходи та пріоритети, що визначаються в сучасному мовознавстві. Одним із ключових понять є концепт, який розглядається як когнітивне утворення, що відтворює об'єкти як матеріального, так і ідеального світу. Він є складовою частиною колективної свідомості, зберігається у колективній пам'яті носіїв і характеризується багатомірністю та дискретністю смислу [37, с. 162].

Попри те, що дослідження концептів у лінгвістиці має коротку історію, праці таких вчених, як Л. Белєхова, С. Жаботинська, О. Кагановська, А. Приходько, О. Селіванова, вже вважаються класичними в цьому напрямку.

Широкий спектр наукових досліджень свідчить про актуальність вивчення концептів у контексті перекладознавства, де акцент робиться на залученні концептуального підходу до теорії та практики перекладу. У цьому контексті вчені зосереджуються на національній специфіці певних концептів. Наприклад, Ю.Чумак розглядає культурно маркований концепт «шлях» у англійській, французькій та німецькій мовах, аналізуючи ментальну модель фрейму [17]. Н.Голубенко досліджує етнокультурно марковані концепти як сукупність цінностей американського Півдня у творах літератури цього регіону [6, с. 219]. Г.Василенко вивчає лінгвокультурний та лінгвокогнітивний аспекти відтворення образу України в англійському поетичному перекладі [2]. С.Запольських розглядає лінгвокультурні аспекти відтворення концепту

«козацтво» в англomовних перекладах [11, с. 166]. Т. Фесенко вказує на необхідність перекладати не лише вербальні форми, але й концепти, які стоять за ними [5, с. 20].

Концептуальний аналіз використовується як основний метод у дисертації М. Лук'янченка, що дозволяє новаторсько висвітлити взаємозв'язок творчої індивідуальності автора та перекладача [19, с. 20].

Зростаюча кількість публікацій, присвячених ролі концепту у парадигмі перекладознавства, свідчить про актуальність та важливість використання концептуального аналізу в перекладі. У цьому контексті слід відзначити статтю А. Гаврилюка, де досліджуються теоретико- методологічні аспекти таких аналізів та методи перекладацького аналізу концептів [3, с. 20].

Проблеми відтворення концептуального змісту вербальних одиниць в методологічному аспекті розглядаються в наукових працях Н. Голубенко, І. Полюк, О. Тищенко, К. Мізін. Зауважимо, що спектр питань, які входять у сферу когнітивно-концептуального аналізу та застосовуються в перекладознавстві, постійно розширюється.

Дослідження універсальних концептів, таких як життя, смерть, індивідуалізм, влада та інші, спрямовані на виявлення основних понять та особливостей сприйняття та функціонування в системі мови оригіналу та перекладу. З точки зору перекладу важливою є чітка організація концепту, що складається з ядра, базового шару та периферії. У перекладознавчих дослідженнях, орієнтованих на такий підхід до концепту, для адекватного відтворення його мовних об'єктивацій актуалізується необхідність розкриття екстралінгвістичних аспектів (наприклад, час і місце створення оригіналу, історичний контекст, інформація про автора тощо); визначення ключових лексем, які є об'єктами базових концептів; встановлення місця цих концептів у мовній картині за допомогою енциклопедичних словників та виділення синонімічних рядів. Це дозволяє виокремити ядро концепту, яке представляє основне смислове навантаження і обов'язково має бути передане у перекладі. З метою повного моделювання структури концепту визначається його

периферія, включаючи образні та ціннісні компоненти, такі як метафори, порівняння, епітети, фразеологізми та інші художні засоби [9, с. 83].

Методика нашого перекладознавчого дослідження базується на класифікації концептуальних моделей перекладу, запропонованих Я. Євстафовой.

Науковиця виділяє три методи передачі метафоричних моделей на концептуальному рівні:

1. Переклад зі зміною концептуальної моделі в мові перекладу, виникає у випадках, коли вихідна модель відсутня, або коли присутні інші конотативні компоненти, чи фразеологічні вирази, які не мають аналогів у мові цільової культури: *The ball is in your court.* – *Твоя черга* [41, с. 856].

2. Переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом, передбачає використання іншомовних засобів для точного відтворення концептуальної ідеї в оригіналі. *Her laughter was as refreshing as a summer breeze.* – *Її сміх був такий освіжаючий, як літній вітерець.* У даному прикладі є прийом заміни із використанням конкретизації: breeze → вітерець [41, с. 856].

3. Переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом. У цьому випадку спостерігається найвищий рівень формальної подібності між оригінальним текстом та його перекладом. Це можливо, де вимоги норми еквівалентності не вступають у із іншими перекладацькими нормами, зокрема прагматичною нормою і нормою тексту, який перекладається, як у вищенаведених випадках. *The night sky was adorned with a myriad of twinkling stars.* – *Нічне небо прикрашало безліч мерехтливих зірок* [41, с. 856].

Концептуальна метафора в оригіналі та перекладі не завжди виявляється через лінгвістичні метафори чи інші тропи. Концептуальна ідея може бути виражена неметафоричною лексикою, як у вірші Вістана Г'ю Одена «In Memory of William Butler Yeats». Приведемо кілька рядків з першої строфи [7, с. 137].

He disappeared in the dead of winter:

*The brooks were almost frozen, the airports deserted,
And snow disfigured the public statues [...];
The day of his death was a dark cold day.*

У першій частині вірша Одена концепт СМЕРТЬ ПОЕТА виражається вербалізацією за допомогою лексики з семантичного поля *зима*, такої як *winter, frozen, snow, cold day* та інші. Основна концептуальна метафора, яку можна сформулювати тут, СМЕРТЬ - ЦЕ ЗИМА (DEATH IS WINTER). Поет використовує лексику з негативним оціночним значенням, а слова *dead, dying, death* вербалізують основний концепт. Важливу роль в оригіналі відіграє алітерація, оскільки цей стилістичний прийом семантично пов'язує слова з негативним значенням [7, с. 137].

У перекладі видатного сучасного перекладача Максима Стріхи засоби вербалізації концептуальної метафори майстерно відтворено через використання концептуальної моделі зі збереженням концептуального змісту та аналогічним мовним виразом, це включає точне відтворення лексичних одиниць із застосуванням звукового повтору [7, с. 138].

Отже, до перекладу як до процесу, так і до результату на думку А.Науменка необхідно підходити з концептуального, а не лінгвістичного боку. Концептуальний аналіз дозволяє по-новому висвітлити проблему співвідношення творчої індивідуальності автора твору та перекладача. Я. Євстафова виділяє три методи передачі метафоричних моделей на концептуальному рівні: переклад зі зміною концептуальної моделі в мові перекладу, переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом, переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

Висновки до Розділу 1

За результатами дослідження виконаними у цьому розділі, можемо підбити певні підсумки:

1. Когнітивна лінгвістика – це лінгвістичний напрямок, в центрі уваги якого перебуває мова як загальний когнітивний механізм, як когнітивний інструмент-система знаків, що відіграють роль у репрезентації (кодуванні) і в трансформуванні інформації. Тобто, об'єктом когнітивної лінгвістики є сама мова, а предметом – когніція (процес обробки інформації). Одним з основних понять когнітивної лінгвістики є концепт.

2. Концепт — це чудовий образ, абстрагований у слові та відбиває фрагмент національної картини світу. У більш широкому значенні структуру концепту можна представити у вигляді кола. Основне поняття – ядро концепту – знаходиться в центрі структури, а на периферії залишається все те, що додається культурою, традиціями та особистим досвідом людей.

3. Сучасні дослідження концептів сприяли виникненню теорії концептуальної метафори. У визначенні Дж. Лакоффа та М. Джонсона термін «концептуальна метафора» дозволяє розрізнити мовні виразні засоби та когнітивні процеси, що лежать в її основі, тобто розуміння одного явища (або сфери діяльності) в термінах іншого. Дж. Лакофф і М. Джонсон пропонують таку типологію концептуальних метафор, яка класифікує всі існуючі метафори на три основні типи: структурні метафори, де одне поняття структурно впорядковується у термінах іншого; орієнтаційні метафори, які створюють концепти через просторові поняття та відношення; онтологічні метафори, що розкривають події, дії, емоції, ідеї тощо, як якусь істоту чи субстанцію.

4. На думку А. Гаврилюк, головними напрямками досліджень концептів у перекладознавстві є опис способів їх вербалізації у певному дискурсі та виявлення особливостей їх структурування з метою перевербалізації цих концептів цільовою мовою.

5. О. Ємець пропонує методологію аналізу концептів у перекладі, що виявляє певні спільні риси з підходом М. Лук'янченка. Вона включає чотири етапи. На першому етапі проводиться визначення основного концепту (або концептів), На другому етапі концептуального аналізу визначаються ключові концептуальні метафори тексту, що становлять частину загального концепту (або концептів), і розкриваються лексичні та стилістичні засоби для їх вербалізації. Третій етап полягає в здійсненні традиційного перекладу тексту. На четвертому етапі потрібно оцінити відповідність лексичних та стилістичних засобів, які використовуються для вербалізації концептуальних метафор у текстах оригіналу і перекладу.

6. Сучасна класифікація концептуальних моделей перекладу, запропонованих Я. Євстафовою включає: переклад зі зміною концептуальної моделі в мові перекладу, переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом, переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

РОЗДІЛ 2. ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ ЗЛОЧИН В ОРИГІНАЛІ І ПЕРЕКЛАДІ, НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ЗМІ

Концепт ЗЛОЧИН може застосовуватись у різноманітних контекстах у засобах масової інформації та головна його ціль показати певну вербалізовану картину у свідомості отримувача.

Методика аналізу концепту ЗЛОЧИН охоплює чотири основні етапи. Кількість етапів визначається предметом дослідження та завданнями які поставлені у роботі, розв'язання яких необхідне для досягнення мети. Перший етап присвячений дослідженню походження концепту *crime* та його значення у різних епохах, а також детально проаналізуємо його номінативне поле; у другому етапі розглянемо вербалізацію мікроконцепту «кримінальний злочин» в оригіналі і перекладі; третім етапом розглянемо вербалізацію мікроконцепту «військовий злочин» в оригіналі і перекладі; та у останньому етапі розглянемо вербалізацію мікроконцепту «екологічний злочин» в оригіналі і перекладі.

Отже, кожний з цих етапів охоплює окремий аспект дослідженню концепту і потребує докладного аналізу.

2.1. Етимологічна характеристики концепту ЗЛОЧИН та його номінативне поле

Важливою ланкою дослідження концепту є аналіз походження лексеми, він опирається на дослідженні етимології слів-репрезентативів концепту, завдяки якому, ми краще дізнаємось природу даного концепту.

Згідно даних етимологічного словника, слово *crime* походить від латинського кореня *crēnō*, що означає «я вирішую, я роблю суд». Спочатку латинське слово *crīmen* означало «заряд» або «крик лиха». Давньогрецьке слово *κρίμα*, *krīma*, від якого походить споріднене латинське слово, зазвичай

означало інтелектуальну помилку або образу проти спільноти, а не приватну чи моральну помилку. Хоча Ернест Кляйн, канадський лінгвіст румунського походження, у своєму «Всеосяжному етимологічному словнику англійської мови» припускає, що слово «сгїмен» насправді походить від фрази «крик лиха».

Раніше злочин у англійській мові означав «гріховність». Ймовірно, слово було завезено до Англії як старофранцузьке *сгїмне* (форма сучасної французької злочинності XII століття), з латинського *сгїмен* (у родовому відмінку: *сгїмініс*). На латині злочин міг означати будь-яке з наступного: «звинувачення, обвинувачення, злочин, провина, правопорушення».

Згодом значення детермінується як «злочин, який карається законом, дія чи бездіяльність, яка осудиться законом від імені держави». У 1510-х роках сенс злочину трактується як «будь-яке велике зло чи провина». Латинське слово в староанглійській перекладається як *фасен*, що також означало «обман, шахрайство, зраду».

Історія слова дійсно розкриває відтінки сьогоденішнього значення, та надає слову набагато більше кольорового забарвлення, ніж словникове значення. Злочин тепер трактується як концепт про звинувачення, яке, своєю чергою, веде нас до презумпції невинності, оскільки обвинувачений ще не визнаний винним. Або ідея справедливості або ж суду, як у латинському та грецькому корені слова. Зрештою, злочин говорить про крик лиха, про людину, яка збилася зі шляху в житті і сподівається, що суспільство не засудить, а навпаки допоможе вернутися на правильний шлях.

Дослідивши етимологію лексеми *сгїме*, можемо стверджувати, що етимомом даної лексеми є «intellectual error» (від давньогрецького слова κριμα, *крїма*). Отже, етимологічні особливості концепту є певною вихідною фазою аналізу змістовного мінімуму концепту ЗЛОЧИН, який репрезентований у словниковій дефініції і є базою для позначення структури семантичного простору, завдяки іменам цих концептів.

Щоб описати концепт, потрібно проаналізувати мовні засоби, що входять у його номінативне поле. Номінативне поле це сукупність мовних засобів, що об'єктивують концепт [22]. Як вважає М. Слободян, «у номінативне поле концепту входять його прямі номінації (ключове слово та його синоніми), номінації різновидів денотата концепту, асоціативне поле ключового словарепрезентанта концепту (виражають ознаки, які належать до ядра концепту), а також стійкі порівняння, фразеологічні одиниці та паремії (формують периферію змісту концепту). Побудова номінативного поля концепту здійснюється на основі використання лексикографічних джерел (тезаурисних, синонімічних, тлумачних, фразеологічних словників), а також суб'єктивного мовного досвіду дослідника та, за необхідності, даних асоціативного експерименту, проведеного серед носіїв мови» [18].

Для того, щоб побудувати номінативне поле концепту ЗЛОЧИН, потрібно дослідити різні джерела, аби встановити значення імені концепту, а також визначити його етимологічне положення. Етимологічне поле концепту ЗЛОЧИН допомагає дослідити динаміку функціонування даного концепту у англomовному середовищі, а ось номінативне поле аналізує сукупності мовних засобів, які об'єктивують концепт.

Матеріалом дослідження слугують дані електронних словників англійської мови [Dictionary by Merriam Webster; Oxford Learner's Dictionary; Cambridge Dictionary; MD; DC]. Ядро і частина ближньої периферії концепту CRIME становлять імена-лексеми, тобто це комплекс слів, які об'єднує одна тематика, це синоніми, ідіоматичні одиниці, які мають у своєму складі слово-репрезентант концепту, а також представлені іншими лексемами, які відповідають смислові концепту.

Розглянемо словникові дефініції лексеми crime у різних лексикографічних джерелах:

1. У американському електронному словнику Dictionary by MerriamWebster лексема crime визначається, як а) *an illegal act for which someone can be punished by the government especially : a gross violation of law* –

незаконне діяння, за яке будь-хто може бути покараний урядом, зокрема: грубе порушення закону [DMW]; б) *a grave offense especially against morality* – тяжкий злочин, особливо проти моралі [DMW]; в) *criminal activity* – злочинна діяльність [DMW]; г) *something reprehensible, foolish, or disgraceful* – щось погане, дурне чи ганебне [DMW];

2. У британському електронному словнику Oxford Learner's Dictionary значення лексеми *crime* такі: а) *activities that involve breaking the law* – діяльність, яка передбачає порушення закону [OLD]; б) *an act that you think is morally wrong or is a big mistake* – вчинок, який ви вважаєте морально неправильним або є великою помилкою [OLD];

3. У британському електронному словнику Cambridge Dictionary подані такі тлумачення лексеми *crime*: а) *illegal activities* – незаконна діяльність [CD]; б) *an unacceptable or very unreasonable act or situation* – неприйнятний або дуже необґрунтований вчинок чи ситуація [CD];

Щоб доповнити номінативне поле концепту ЗЛОЧИН, потрібно дослідити ідіоми та сталі вирази, які вміщують у собі слово-репрезентант концепту. Британський електронний словник Cambridge Dictionary дає нам такі приклади:

crime doesn't pay (criminals are always punished for their crimes) – злочин ніколи не виправдовується (злочинці завжди караються за свої злочини);

partner in crime (one who aids or accompanies someone in crimes or nefarious actions) – співучасник злочину (той, хто допомагає або супроводжує когось у злочинах чи підлих діях);

don't do the crime if you can't do the time (do not commit a crime or misbehave if you are unprepared or unwilling to accept the consequences should you be caught) – не робіть злочину, якщо ви не можете відсидіти за нього (не вчиняйте злочину і не робіть погано, якщо ви не готові або не бажаєте миритися з наслідками, якщо вас спіймають);

the weed of crime bears bitter fruit (illegal, immoral, or illicit schemes will only every yield bad outcomes) – бур'ян злочину дає гіркі плоди (незаконні, аморальні або нелегальні схеми принесуть лише погані результати);

white-collar crime (non-violent financial crime committed by high-ranking members of government or business) – посадові злочини (ненасильницькі фінансові злочини, вчинені високопоставленими членами уряду чи бізнесу).

Наступним етапом лексикографічного аналізу є встановлення синонімічного ряду концепту ЗЛОЧИН, які належать до периферії номінативного поля концепту. Інтернет словник Thesaurus.com [ТС] надає нам такі синоніми імені концепту: *atrocitiy (outrageous behavior)* – звірство (обурлива поведінка), *breach (violation of a law)* – порушення (порушення закону), *antisocial behavior (offense against the law)* – антигромадська поведінка (правопорушення), *misdemeanor (criminal offense)* – проступок (кримінальний злочин), *scandal (public embarrassment)* – скандал (громадське збентеження), *transgression (misbehavior)* - порушення (неправильна поведінка), *violation (breaking of the law)* – порушення (порушення закону), *mortal sin (unforgivable sin)* – смертний гріх (непрощений гріх), *misconduct (bad or unethical behavior)* – неправомірна поведінка (погана або неетична поведінка), *criminality (corruption, immorality)* – злочинність (корупція, аморальність), *felony (wrongdoing)* – тяжкий злочин (протиправні дії), *infraction (violation)* – недотримання законів (порушення), *lawlessness (anarchy)* – беззаконня (анархія), *misdeed (infringement)* – проступок (порушення). Увесь цей синонімічний ряд, складається з лексем, які належать до однієї частини мови – іменники. Усі вони є або близькими за значеннями, або ж еквівалентами до основних значень концепту ЗЛОЧИН .

Підсумовуючи дані дефініцій лексеми *crime* зі словників, можемо зробити висновок, що найбільш точне визначення, на нашу думку дає електронний словник Dictionary by MerriamWebster – *an illegal act for which someone can be punished by the government especially : a gross violation of law* – незаконне діяння, за яке будь-хто може бути покараний урядом, зокрема: грубе

порушення закону. Злочин вміщує в собі багато значень такі як незаконне діяння, злочинна діяльність, тяжкий злочин, особливо проти моралі або ж як ганебний, необґрунтований вчинок, все це разом є складовими значеннями лексеми ЗЛОЧИН, які доповнюють одна одну, та є периферією його номінативного поля.

2.2. Вербалізація мікроконцепту КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі

Метафора – це спосіб опису об'єкта чи дії, у його не прямому сенсі. Вона використовується в поезії, літературі та навіть у звичайній розмові, якщо хтось хоче додати кольорового забарвлення своїй мові [18]. Науковці Дж. Лакофф та М. Джонсон написали працю «Метафори, якими ми живемо» (1980), яка стала основою для дослідження феномена метафора. Як вважають вчені метафоричним життя робить наше мислення, метафори створюються на базі досвіду набутого протягом життя.

Концепт маючи один метафоричний профіль може породжувати різні асоціативні реакції актуалізація яких здійснюється в дискурсі та через дискурс. А.М.Приходько трактує профілізацію концепту, як «дисперсну техніку творення його вербального портрета, пов'язану з дискурсивною діяльністю людини, яка зумовлює її суб'єктивно-оцінне ставлення до концепту і, відповідно, його специфічне відтворення засобами вторинної номінації як об'єкта рефлексії» [16].

Для аналізу метафор, які містять у собі мікроконцепт КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН було проведено вибірку з газетних статей та сайту з новинами. Ми проаналізували і переклали 7 фрагментів, які містять 41 лексичних одиниць. Алгоритм включав підбір прикладів англійською мовою з мікроконцептом КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН та засобів його реалізації, переклад фрагментів та характеристика моделей перекладу.

1. A) *Ted Bundy was a charmer, the kind of guy that made it easy for people to be swept into his web. «I liked him immediately, but people like Ted can fool you completely,» said Ann Rule, author of the best-selling «Stranger Beside Me,» about her experiences with Bundy, a man she considered a friend.*

Мікроконцепт КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслів *fool*, *swept*, та іменника *web*. Данний фрагмент відтворює концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ МАСКУВАННЯ (CRIME IS A DISGUISE), тобто удавання себе, за іншу людину, маскуючи свої істинні бажання, *can fool you completely* – можуть цілком запудрити тобі мозок, ця метафора узагальнює ідею автора та має нейтральне забарвлення. Перекладена за допомогою прийому модуляція.

Тед Банді був чаклуном, таким хлопцем, який допомагав людям легко потрапити в його сітки. «Він мені відразу сподобався, але такі люди, як Тед, можуть цілком запудрити тобі мозок», — сказала Енн Рул, авторка бестселера «Незнайомец поруч зі мною», про свій досвід спілкування з Банді, людиною, яку вона вважала другом.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та використаний прийом модуляції, *can fool you completely* – можуть цілком запудрити тобі мозок.

B) *I'd been a cop, had all that psychology — but his mask was perfect. I say that long acquaintance can help you know someone. But you can never be really sure. Scary.*

Мікроконцепт КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою емоційно-забарвленого прикметника *Scary*, та іменника *mask*. Данний фрагмент відтворює концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ МАСКУВАННЯ (CRIME IS A DISGUISE).

Я був поліцейським, розумів тонкощі психології, але його маска була ідеальною. Завичай я кажу, що тривале знайомство може допомогти тобі пізнати когось. Але ніколи не можна бути впевненим. Страшно.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та додаванням для підсилення емоційного ефекту, *had all that psychology – розумів тонкощі психології*.

2. *German serial killer Rudolph Pliel, convicted of killing 10 people and later took his own life in prison, compared his "hobby" of murder to playing cards, and later told police, "What I did is not such a great harm, with all these surplus women nowadays. Anyway, I had a good time».*

Мікроконцепт КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменників *killing, murder, harm* та іменникового словосполучення *serial killer*. Даний фрагмент відтворює концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ГРА (CRIME IS A GAME), де вбивство жінок було такою собі потіхою, або як це назвав злочинець, його хобі. В оригіналі чітко бачимо порівняння злочину до гри в карти, воно переходить у розгорнуту метафору, яка створює образ, який потрібно точно відтворити у перекладі.

Німецький серійний вбивця Рудольф Пліль, засуджений за вбивство 10 людей, а потім покінчив життя самогубством у в'язниці, зіставляв його так зване хобі вбивати до гри в карти, а пізніше сказав поліції: «Те, що я зробив, не є такою вже й великою шкодою, з усім цим надлишок жінок у наш час. У будь-якому випадку, я добре повеселився».

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та додаванням для підсилення емоційного ефекту, *compared his «hobby» of murder to playing cards* – зіставляв його так зване хобі вбивати до гри в карти.

3. *Jack the Ripper thought the world of himself and felt he would outsmart police, so much so that he sent letters taunting the London officers. «Dear Boss,» he wrote, "I keep on hearing the police have caught me but they won't fix me just yet. I have laughed when they look so clever and talk about being on the right track. That joke about Leather Apron gave me real fits. I am down on whores and I shan't quit ripping them till I do get buckled. Grand work the last job was. I gave the lady no time to squeal. How can they catch me now? I love my work and want to start again. The next job I do I shall clip the lady's ears off and send to the police officers ... My*

knife's so nice and sharp I want to get to work right away if I get a chance. Good luck.

Мікроконцепт КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою, дієслова *ripping*, та іменників *the Ripper*, та дієслівного словосполучення *clip the lady's ears off*. Данний фрагмент відтворює концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЕГОЦЕНТРИЗМ (CRIME IS AN EGOCENTRISM), представлений думкою злочинця, що його точка зору і хід думок є єдиним правильним шляхом, а він сам є надзвичайно розумною та хитрою людиною. Ця концептуальна метафора відображає головну ідею автора та має негативні конотації. У тексті ця концептуальна модель вербалізується за допомогою метафори *thought the world of himself* – вважав себе центром світу, яка перекладена шляхом логічного розвитку.

Джек-Різник вважав себе центром світу та відчув, що перехитрить поліцію, настільки, що надсилав листи з глузуванням над лондонськими офіцерами. «Любий босе, — писав він, — я постійно чую, що поліція схопила мене, але поки що не збирається мене виправляти. Я сміявся, коли вони виглядали такими розумними й говорили, що вони на правильному шляху. Той жарт про Шкіряний фартух викликав у мене справжні приступи. Мені не подобається повії, і я не перестану їх гвалтувати, доки мене не скрутять. Останній раз було грандіозно. Я не дав жінці часу пискнути. Як вони мене тепер спіймають? Я люблю свою роботу і хочу почати знову. Наступного випадку я відріжу жінці вуха і відішлю поліцейським... Мій ніж такий гарний і гострий, що я хочу негайно взятися до роботи, якщо матиму можливість. Удачі.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та використаний прийом модуляції, *thought the world of himself* – вважав себе центром світу.

4. *«I wished I could stop but I could not. I had no other thrill or happiness» said UK killer Dennis Nilsen, who killed at least 12 young men via strangulation,*

then bathed and dressed their bodies before disposing of them, often by burning them.

Мікроконцепт КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслів *burning, killed*, іменника *strangulation* та дієслівного словосполучення *dressed their bodies*. Даний фрагмент відтворює концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗБУДНИК (CRIME IS AN EXCITER), він додає злочинцю нових екстра-забарвлених емоцій. *I wished I could stop but I could not* – Я б хотів зупинитись, але я вже був зтягнутий в цю справу по коліна. Метафоризація, яка є пов'язаною з використанням прагматичного аспекту, відсутнього у тексті оригіналу. Перекладено шляхом антонімічного перекладу та модуляції.

«Я хотів зупинитися, але я вже був зтягнутий в цю справу по коліна. У мене не було іншого захоплення чи розваги», – сказав британський вбивця Денніс Нільсен, який убив принаймні 12 молодих чоловіків задушенням, потім купав і одягав їхні тіла, перш ніж позбутися їх, часто спляючи.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та використаний прийом модуляції і антонімічного перекладу, *I wished I could stop but I could not* – Я б хотів зупинитись, але я вже був зтягнутий в цю справу по коліна.

5. *Joel Rifkin was filled with self-pity after he was convicted of killing and dismembering at least nine women. He called his conviction a tragedy, but later, in prison, he got into an argument with mass murderer Colin Ferguson over whose killing spree was more important, and when Ferguson taunted him for only killing women, Rifkin said, «Yeah, but I had more victims».*

Мікроконцепт КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслів *killing, dismembering*, іменника *victims* та іменникового словосполучення *mass murderer*. Даний фрагмент відтворює концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗАПЕРЕЧЕННЯ ПРОВИНИ (CRIME IS A DENYING OF GUILT). Цей приклад свідчить нам про, те що про здіяні

злочини не завжди жалкують, навіть і більше можуть вихвалитися ними. У цьому фрагменті здійснено прийом додавання, *Yeah, but I had more victims* – Так, але мій список жертв більший.

Джоель Ріфкін був сповнений жалю до себе після того, як його засудили за вбивство та розчленування щонайменше дев'яти жінок. Він назвав своє засудження трагедією, але пізніше, у в'язниці, він посперечався з масовим убивцею Коліном Фергюсоном про те, чиє вбивство важливіше, і коли Фергюсон дорікнув йому за те, що він вбиває лише жінок, Ріфкін сказав: «Так, але мій список жертв більший».

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та використанням додавання, *Yeah, but I had more victims* – Так, але мій список жертв більший.

6. *John Wayne Gacy refused to take responsibility for the 28 boys buried beneath his house, even though he also once said that clowns can get away with murder. «I think after 14 years under truth serum had I committed the crime I would have known it,» said the man the neighbors all claimed to like. «There's got to be something that would... would click in my mind. I've had photos of 21 of the victims and I've looked at them all over the years here and I've never recognized anyone of them».*

Мікроконцепт КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслова *buried*, та іменників *murder*, *victim*, *crime*.

Даний приклад реконструює концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ОБМАН (CRIME IS A DECEPTION), коли злочинець не хоче присуджувати собі ці злодіяння, вчинені його руками, і вербалізується метафорами *I committed the crime I would have known it* – я вчинив злочин, про який навіть і думки не мав; застосовано антонімічний переклад.

Джон Уейн Гейсі відмовився взяти на себе відповідальність за 28 хлопчиків, похованих під його будинком, хоча він також колись сказав, що клоуни можуть зійти з рук за вбивство. «Я думаю, що після 14 років під сироваткою правди, я вчинив злочин, про який навіть і думки не мав», — сказав чоловік, якого всі сусіди, як стверджували, любили. «Повинно бути щось, що...

клацне в моїй пам'яті. У мене були фотографії 21 жертви, і я дивився на них протягом багатьох років тут, і я ніколи не впізнав нікого з них».

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та використаний прийом модуляції і антонімічного перекладу, *I committed the crime I would have known it* – я вчинив злочин, про який навіть і думки не мав; застосовано антонімічний переклад.

Отже, у реалізації мікроконцепту КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН найчастіше використовувались такі слова дієслова – *ripping, burning, dismembering, buried, killed, shot, beat, broke, raped* та іменники *victims, killing, murder, harm, strangulation, crime*. Основні концептуальні метафори: ЗЛОЧИН - ЦЕ ОБМАН, ЗЛОЧИН –ЦЕ ВІДСУТНІСТЬ ПРОВИНИ, ЗЛОЧИН – ЦЕ ЗБУДНИК, ЗЛОЧИН - ЦЕ ЕГОЦЕНТРИЗМ, ЗЛОЧИН - ЦЕ ГРА, ЗЛОЧИН - ЦЕ МАСКУВАННЯ. Основними концептуальними моделями перекладу є переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом та переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом. При перекладі були використані такі трансформації, як модуляція та додавання. Найчастіше реалізація мікроконцепту була здійснена за допомогою слів – *victims* (2 рази) , *killed* (2 разів). Найчастіше виступала концептуальна модель перекладу – переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

2.3. Вербалізація мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі

Для аналізу метафор, які містять у собі мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН було проведено вибірку з газетних статей та сайту з новинами. Ми проаналізували і переклали 18 фрагментів, які містять 59 лексичних одиниць. Алгоритм включав підбір прикладів англійською мовою з мікроконцептом ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН та засобів його реалізації, переклад фрагментів та характеристика моделей перекладу.

1. *She called a taxi, packed up, and she and her son Vanya left the house. At that moment, a Russian tank fired at them. They were buried right in the yard of the apartment complex. There was no other way out.*

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслів *fired, buried*, які в українському перекладі передані дослівно *обстріляв, поховали*. Данний фрагмент відтворює концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ БЕЗВИХІДЬ (CRIME IS A DEAD END), вона вербалізується за допомогою речення *There was no other way out*.

Вона викликала таксі, збрала речі, і вони з сином Ванею вийшли з дому. У цей момент по них обстріляв російський танк. Їх поховали прямо у дворі житлового комплексу. І це стало кінцем.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та використаний прийом модуляції, *There was no other way out* - І це стало кінцем.

2. *«We were driving around the city, and corpses were lying around. Women, men, children. We tried to distract our children in the car so they wouldn't look there. It's horrible», writes Mykola, who managed to escape from blockaded Mariupol.*

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою емоційно-забарвленого прикметника *horrible*, дієприкметника *blockaded*, дієслова *to escape*, та іменника *corpses*. Цей приклад реконструює метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ВБИВСТВО БЕЗ ВИНЯТКІВ (CRIME IS A MURDER WITHOUT EXCEPTIONS). Автор показує, що злочинці не беруть до уваги ні вік, ні гендер, *corpses were lying around. Women, men, children* - навколо валялися трупи. Жінки, чоловіки, діти – усі без винятку, це речення містить стилістичний засіб – перелік.

«Їхали по місту, а навколо валялися трупи. Жінки, чоловіки, діти – усі без винятку. Ми намагалися відволікти наших дітей в машині, щоб вони туди не дивилися. Це жахливо», – пише Микола, якому вдалося втекти із заблокованого Маріуполя.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та додаванням для підсилення емоційного ефекту, *Women, men, children. - Жінки, чоловіки, діти – усі без винятку.*

3. *I went outside and was taken away. Russians beat me for about an hour. They broke my jaws. Beat my head 10 times. They tried to cut off my finger, then broke it. ”said Ihor, a civilian who survived Russian imprisonment.*

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою таких негативно забарвлених дієслівних словосполучень, як *broke my jaws, beat my head, tried to cut off my finger*, та дієслів *to beat, to broke*. Цей приклад реконструює метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗНУЦАННЯ (CRIME IS A BULLYING). Автор статті показує жахливі приклади нанесення травм полоненому.

Я вийшов на вулицю, і мене схопили. Росіяни били мене близько години. Вони зламали мені щелепу. Ударили мене у голову 10 разів. Вони намагалися відрізати мені палець, потім його зламали, – розповів Ігор, цивільний, який пережив російське ув'язнення.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

4. *Some elderly people I know and whom I met at the distribution point did not know where they were going and why. They thought they could stay in Rostov for a couple of months and maybe return to Mariupol. Instead Russians took them to Samara. They did not know what to do there, and accommodation was provided for only two weeks.*

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою фрази *did not know*. У даному прикладі концепт CRIME відтворює метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ПРИМУСОВЕ ВИСЕЛЕННЯ (CRIME IS A FORCED DISPLACEMENT), у фрагменті ця концептуальна модель вербалізується за допомогою повтору речення *did not know where they were going and why* – і гадки

не мали, куди вони йдуть і навіщо, *did not know what to do there* - і гадки не мали, що там робити .

Деякі люди похилого віку, яких я знаю і яких зустрів на розподільному пункті, і гадки не мали, куди вони йдуть і навіщо. Вони думали, що можна залишитися в Ростові на пару місяців і, можливо, повернутися в Маріуполь. Натомість росіяни відвезли їх до Самари. Вони і гадки не мали, що там робити, а житло дали лише на два тижні.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та використанням модуляції, *did not know where they were going and why* – і гадки не мали, куди вони йдуть і навіщо.

5. *It has become known that there have been cases of occupiers firing positions in temples or directly near temples in the occupied territories. This shows their absolute immorality, and indifference to the church, to religion as such. - said Iryna, a refugee from Mariupol (an interview with the BBC).*

Засоби вербалізації мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН є іменникові словосполучення *absolute immorality*, яке містить емоційно забарвлену лексику та *indifference to the church*, та такі іменники як, *refugee*, *temples*, і дієслова *firing*, *occupied*. Цей приклад реконструює метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ПОРУШЕННЯ РЕЛІГІЙНИХ ЗАПОВІДЕЙ (CRIME IS A VIOLATION OF RELIGIOUS COMMANDMENTS). Для росіян не існує віри і Бога, і нічого святого. У цьому реченні присутня лексика на тематику – релігія.

Стало відомо, що на окупованих територіях зафіксовані випадки обстрілу окупантами позицій у храмах або безпосередньо біля храмів. Це свідчить про їхню абсолютну аморальність, байдужість до церкви, до релігії як такої – розповіла біженка з Маріуполя Ірина.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

6. *Dude, my bro is there. Look, he says, I drove into the yard in a tank... He says I went into the house and took out the fucking door. He shot everyone, and fucked them. An excerpt from an intercepted conversation between Russian soldiers.*

Засоби вербалізації мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН є дієслова *shot* та *fucked*, яке відноситься до вульгарної лексики. У даному прикладі мікроконцепт представлений словами злочинця, і відтворює метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ БЕЗСЕРДЕЧНІСТЬ (CRIME IS A HEARTLESSNESS), вона вербалізується за допомогою речення *He shot everyone, and fucked them* — спочатку він перестріляв всіх, а потім згвалтував, перекладена за допомогою Addition. Автор статті передає вульгарну лексику солдата. Фрагмент також містить жаргонізм або ж розмовну лексику — *Dude*.

Чувак, мій брат там. Дивіться, каже, я на танку заїхав у двір... Каже, я зайшов у хату і виніс довбані двері. Спочатку він перестріляв всіх, а потім згвалтував.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та синтаксичною заміною дієслів для пом'якшення вульгарної лексики, *fucking door* - довбані двері.

7. *Ukrainian children are stripped of their Ukrainian citizenship and put for adoption into Russian families, he said.*

Засоби вербалізації мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН є дієслівні словосполучення *stripped of citizenship, put for adoption*. У цьому прикладі реконструюємо концептуальну метафору, ЗЛОЧИН — ЦЕ ПОЗБАВЛЕННЯ ДОМУ (CRIME IS A HOME DEPRIVATION), де беззахисних маленьких українських дітей силоміць вивозять і усиновляють загарбники.

Українських дітей позбавляють українського громадянства і передають на усиновлення в російські сім'ї, - сказав він.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

8. *Oleksandra Matviichuk, who heads the Center for Civil Liberties, one of the recipients of this year's Nobel Peace Prize, said she had started thinking of war crimes as mere statistics. «I started to use numbers instead of names», she said.*

Засоби вербалізації мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН є іменник *war*. Цей приклад представлений думкою голови Центру громадянських свобод, і відтворює концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ПРОСТО СТАТИСТИКА (CRIME IS JUST A STATISTICS), *thinking of war crimes as mere statistics*. «*I started to use numbers instead of names.*» - що почала думати про військові злочини як про статистику. Я почала використовувати цифри замість імен. У цьому фрагменті здійснено синонімічний переклад іменника *recipients* - лауреатів.

Олександра Матвійчук, яка очолює Центр громадянських свобод, один із лауреатів цьогорічної Нобелівської премії миру, сказала, що почала думати про військові злочини як про статистику. «Я почала використовувати цифри замість імен», — сказала вона.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та синонімічним перекладом, *recipients* - лауреатів.

9. *Many of the Ukrainian civilians we interviewed described Russian forces taking food, firewood, clothing, and other items such as chainsaws, axes, and gasoline.*

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслівного словосполучення *taking food, firewood, clothing*. У цьому прикладі реалізується концептуальна метафора, ЗЛОЧИН — ЦЕ МАРОДЕРСТВО (CRIME IS A LOOTING). Злочинці поводяться ганебно, грабуючи найпростіші речі. Це речення містить стилістичний засіб – перелік.

Багато з опитаних нами українських цивільних осіб розповідали, що російські війська забрали їжу, дрова, одяг та інші предмети, такі як бензопили, сокири та бензин.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та відтворено синтаксичний засіб перелік.

10. A) *The soldier took her to a classroom on the second floor, where he pointed a gun at her and told her to undress. She said: «He told me to give him [oral sex]. The whole time he held the gun near my temple or put it into my face. Twice he shot at the ceiling and said it was to give me more ‘motivation. » He raped her, then told her to sit on a chair.*

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслівних словосполучень, як *pointed a gun, held the gun, shot at the ceiling* та дієслів *raped, to undress*. У наведеному текстовому фрагменті показано, що злочином є змушування жертви до будь-яких дій під прицілом, тобто ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗГВАЛТУВАННЯ (CRIME IS A RAPE).

Солдат відвів її до класу на другому поверсі, де наставив на неї пістолет і сказав роздягтися. Вона цитує: «Він сказав мені зайнятися з ним [оральним сексом]. Весь час він тримав пістолет біля моєї скроні або приставляв його мені до обличчя. Двічі він вистрілював у стелю і сказав, що це дасть мені більше «мотивації» ». Він згвалтував її, а потім сказав їй сісти на стілець.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та відтворено синтаксичний прийом переліку, який має значний емоційний ефект.

B) *While I was putting on my clothes, the soldier told me that he was Russian, that his name was [name withheld] and that he was. He said that I reminded him of a girl he went to school with.*

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою речення *He said that I reminded him of a girl he went to school with*, ця фраза демонструє цинізм гвалтівника. Цей приклад реалізує метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗГВАЛТУВАННЯ (CRIME IS A RAPE). Насильство над жінкою було зроблене лише через те, що вона нагадала йому про дівчину з минулого.

Поки я одягалась, солдат сказав мені, що він росіянин, що його звать [ім'я не розголошується]. Він сказав, що я нагадую йому дівчину, з якою він ходив до школи.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

B) Human Rights Watch received three other allegations of sexual violence by Russian soldiers in other villages in the Chernihiv region and in Mariupol in the south but has not been able to independently verify them.

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменникового словосполучення *sexual violence*. У даному прикладі концепт CRIME представлений думкою правозахисної організації *Human Rights Watch* і відтворює аналогічну концептуальну метафору. У цьому фрагменті назва організації перекладена за допомогою описового методу.

Правозахисна організація Human Rights Watch отримала ще три заяви про сексуальне насильство з боку російських солдатів в інших селах Чернігівської області та в Маріуполі на півдні, але не змогла їх незалежно перевірити.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та використанням описового методу перекладу, *Human Rights Watch* - Правозахисна організація.

11. A) We are concerned about the suffering that the international armed conflict in Ukraine has imposed on the civilian population.

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *suffering* та іменникового словосполучення *international armed conflict*. У наведеному текстовому фрагменті наявна метафора ЗЛОЧИН — ЦЕ СТРАЖДАННЯ ЦИВІЛЬНИХ (CRIME IS CIVILIAN SUFFERING), яка показує байдужість. У фрагменті ця концептуальна модель вербалізується за допомогою речення *We are concerned about the suffering*.

Ми стурбовані стражданнями, які завдав цивільному населенню міжнародний збройний конфлікт в Україні.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом. У цьому фрагменті здійснено дослівний переклад.

B) They took six men from three different families. One mother had both of her sons taken [and shot]. Another young man was in his early 20s, his name was

Bohdan, I know his mother well, she told me that the soldiers told her to wait near her house while they took her son ... to question him. They said the same thing to other families. Instead, they led these six men away, took them to the far end of the village, and shot them.

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслів *shot, question, led, took*. Цей приклад реконструює ту саму метафору.

Вони забрали шістьох чоловіків із трьох різних родин. В однієї мати забрали обох синів [і розстріляли]. Ще одному молодому чоловікові було близько 20 років, його звали Богдан, я добре знаю його матір, вона мені розповідала, що солдати сказали їй чекати біля її будинку, поки вони заберуть її сина... допитати. Вони сказали те саме іншим родинам. Натомість вони відвели цих шістьох чоловіків, у дальній кінець села і розстріляли.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

B) The victims on Yablunska Street did not die in the crossfire between Russian and Ukrainian forces, nor were they mistakenly shot in the fog of war. Our investigation shows that Russian troops intentionally killed them, apparently as part of a systematic “clearing” operation to secure the path to the capital. Dozens of civilians were shot dead. In other cases, men suspected of links to the Ukrainian military were rounded up and executed.

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслівного словосполучення *intentionally killed*, дієслів *rounded up and executed*, та іменника *victims*. У наведеному текстовому фрагменті відтворена метафора ЗЛОЧИН — ЦЕ СТРАЖДАННЯ ЦИВІЛЬНИХ (CRIME IS CIVILIAN SUFFERING). У цьому фрагменті наявна метафора *in the fog of war*, яка перекладена дослівно в тумані війни.

Жертви на вулиці Яблунській не загинули під час перехресного вогню між російськими та українськими військами і не були помилково розстріляні в тумані війни. Наше розслідування показує, що російські війська навмисно вбили їх, мабуть, у рамках систематичної «зачистки» для забезпечення шляху

до столиці. Десятки мирних жителів були розстріляні. В інших випадках чоловіків, підозрюваних у зв'язках з українськими військовими, затримали та стратили.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

12. *President Vladimir V. Putin dismissed the gruesome scene as “a provocation,” and claimed that the Russian Army had nothing to do with it.*

Засоби вербалізації мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН є іменникове словосполучення *gruesome scene*, з вживанням емоційно-оцінної лексики, та іменник *provocation*. Цей приклад реконструює метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ АБСОЛЮТНА БРЕХНЯ (CRIME IS AN ABSOLUTE).

Президент Володимир В. Путін спростував це жахливе відео і назвав його «провокацією» і заявив, що російська армія не має до цього ніякого відношення.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та використанням додавання для підсилення емоційного ефекту, *dismissed the gruesome scene as “a provocation* - спростував це жахливе відео і назвав його «провокацією».

Наступні приклади показують подібність військових злочинів під час нещодавньої ізраїльсько-палестинської війни:

13. *I was at home in our apartment and Ahmad was downstairs when the house opposite [belonging to the Hijazi family] was bombed, and he was killed. He was going to have his hair cut at the barber, which is next to the entrance of our building. When Ahmad left to go get a haircut, I could not imagine that I would not see him again. The bombing was sudden, unexpected. There was no warning; people were busy with their daily tasks.*

Засоби вербалізації мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН є дієслова *bombed, killed*. Цей приклад реконструює метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ НЕОЧІКУВАНІСТЬ (CRIME IS UNEXPECTEDNESS).

Я був удома в нашій квартирі, а Ахмад був внизу, коли будинок навпроти [сім'ї Хіджазі] розбомбили, і він загинув. Він збирався стригтися в перукарні, яка біля входу в наш будинок. Коли Ахмад пішов підстригтися, я не міг уявити, що більше його не побачу. Бомбардування було раптове, несподіване. Не було попередження; люди були зайняті своїми щоденними справами

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

14. The bodies were burned, I was scared of looking. I didn't want to look, I was scared of looking at Imad's face. The bodies were scattered on the floor. Everyone was looking for their children in these piles. I recognized my son only by his trousers. I wanted to bury him immediately, so I carried my son and got him out. I carried him.

Мікроконцепт ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслів *burned*, *to bury* та *scared of looking*- страшно дивитися, які передано у перекладі з заміною частини мови. Цей приклад реконструює метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ВБИВСТВО ЦИВІЛЬНИХ (CRIME IS A MURDER OF CIVILIANS). Ця концептуальна метафора відтворюється і у українському контексті. Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом. У цьому фрагменті переклад здійснений за допомогою Morphological replacement.

Тіла згоріли, мені було страшно дивитися. Мені не хотілося дивитися, я боялася подивитися на обличчя Імада. Тіла були розкидані по підлозі. У цих купах кожен шукав своїх дітей. Свого сина я впізнала лише по штанцях. Я хотіла його негайно поховати, тому винесла сина і витягла його. Я несла його..

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та синтаксичною заміною.

Отже, у реалізації мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН найчастіше використовувались такі слова дієслова - *fired, buried, bombed, killed, shot, beat, broke, cut off, raped* та іменники *victims, provocation, corpses, war*. Основні концептуальні метафори: ЗЛОЧИН — ЦЕ ОБМАН, ЗЛОЧИН — ЦЕ

ЗГВАЛТУВАННЯ, ЗЛОЧИН — ЦЕ МАРОДЕРСТВО, ЗЛОЧИН — ЦЕ ВБИВСТВО ЦИВІЛЬНИХ, ЗЛОЧИН — ЦЕ АБСОЛЮТНА БРЕХНЯ, ЗЛОЧИН - ЦЕ ПРИМУСОВЕ ВИСЕЛЕННЯ. Основними концептуальними моделями перекладу є переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом та переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом. При перекладі були використані такі трансформації, як модуляція та додавання. Найчастіше реалізація мікроконцепту була здійснена за допомогою слів – *killed* (3 рази) , *shot* (6 разів). Найчастіше виступала концептуальна модель перекладу - переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

2.4. Вербалізація мікроконцепту ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі

Для аналізу метафор, пов'язаних із мікроконцептом ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН, було проведено вибірку матеріалів з газетних статей та веб-сайтів з новинами. Здійснено докладний аналіз та переклад 26 фрагментів, що включають 87 лексичних одиниць. Алгоритм включав в себе підбір прикладів англійською мовою, пов'язаних із мікроконцептом ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН, та визначення засобів його реалізації, а також переклад фрагментів з подальшим аналізом моделей перекладу.

1. A) *In the face of war, nature is always defenseless and unarmed. Since, for instance, trees, grasses, and flowers cannot pull their own roots out of the Ukrainian soil, they cannot run away to safer places, becoming refugees.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменників *war*, *refugees*, дієслова *run away* та прикметників *defenseless*, *unarmed*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS A DESTRUCTION OF NATURE). Автор статті використовує прийом персоніфікації, надаючи природі людських якостей та використовує розширену метафору.

Перед обличчям війни природа завжди беззахисна і беззбройна. Оскільки, наприклад, дерева, трави, квіти не можуть обрубати свої корені з української землі, вони не можуть втекти в безпечніші місця, стаючи біженцями.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та використаний прийом модуляції, *cannot pull their own roots out* - не можуть обрубати свої корені.

B) This is precisely why photographs of wounded, broken, charred, and destroyed trees are the signs of death by which the entire world recognizes a war.

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслів *wounded, broken, charred, destroyed* і іменникового словосполучення *signs of death*, та іменника *war*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS A DESTRUCTION OF NATURE). Автор статті використовує прийом персоніфікації, описуючи пошкоджене дерево, як поранену людину. Це речення містить стилістичний засіб – перелік.

Саме тому фотографії поранених, поламаних, обвуглених і знищених дерев є ознаками смерті, за якими весь світ розпізнає війну.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та відтворено синтаксичний засіб перелік.

B) Does anyone count the number of plants killed and wounded in a war? I am afraid not. Is it possible to rebuild a single demolished tree? No, all we can do is plant a new one. If the earth allows us, if the earth forgives us.

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *war* і дієслів *killed, wounded* та прикметника *demolished*, яке досить влучно перекладено *понівечене*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS A DESTRUCTION OF NATURE). Автор статті використовує прийом персоніфікації, уособлюючи думку землі, як людини та розширеної метафори з паралельною конструкцією - *If the earth allows us, if the earth forgives us*.

Хтось підраховує кількість загиблих і пошкоджених рослин на війні? Боюся, ні. Чи можна відновити одне понівечене дерево? Ні, ми можемо лише посадити нове. Якщо нам земля дозволить, якщо земля нам простить.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

Г) I watch a sapper unit manually demine a field in the Kherson Oblast. They move slowly, as if dancing to the gentle sound of their metal detectors. The extracted mines, piled by the blown-up bridge, look like jagged dragon teeth, metallic hellish seeds.

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *mines* та дієслова *demine*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS A DESTRUCTION OF NATURE). Автор статті використовує прийом персоніфікації, надаючи мінам образу дракона та розширеної метафори.

Спостерігаю, як саперний підрозділ вручну розмінує поле в Херсонській області. Вони рухаються повільно, ніби пританцьовуючи під ніжний звук своїх металошукачів. Витягнуті міни, завалені підірваним мостом, схожі на зазубрені зуби дракона, металеві пекельні насіння.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

Д) Some species of plants and animals are at an alarming risk of becoming extinct.

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою *alarming risk of becoming extinct*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS A DESTRUCTION OF NATURE).

Деякі види рослин і тварин знаходяться під загрозою зникнення.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

E) This means not merely disease and death for the water, but also disease and death for people, animals, plants, microorganisms. Humans and animals that cannot be properly buried because of constant shelling transition from a space of love into a space of danger, from living beings into products of decomposition that poison the earth.

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменників *disease, death, danger*, дієслів *buried, poison* та іменникового словосполучення *death for the water*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS A DESTRUCTION OF NATURE). У цьому фрагменті здійснено прийом модуляції *transition from a space of love into a space of danger* - потрапляють із спокою в небезпеку

Це означає не тільки хворобу і смерть для води, а й хворобу і смерть для людей, тварин, рослин, мікроорганізмів. Люди та тварини, які через постійні обстріли не можуть бути належним чином поховані, потрапляють із спокою в небезпеку, із живих істот у продукти розкладання, які отруюють землю.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та використаний прийом модуляції.

2. *A)They have bombed gas pipelines and ammonia storage facilities, warehouses of flammable substances and chemical fertilizer depots, and at least thirty chemical plants. Burning such facilities essentially turns them into chemical weapons. Rockets have also destroyed water treatment facilities in Ukraine's cities.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *rockets*, дієслів *bombed, burning, destroyed* та іменникового словосполучення *chemical weapons*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ОТРУЄННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ (CRIME IS A CHEMICAL POISONING). У цьому реченні присутня лексика на тематику – хімікати.

Вони розбомбили газопроводи та сховища аміаку, склади легкозаймистих речовин і склади хімічних добрив, щонайменше тридцять

хімічних заводів. Спалювання таких об'єктів фактично перетворює їх на хімічну зброю. Також ракети знищили очисні споруди в містах України.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

B) Each munition is a metal shell stuffed with a mix of chemicals. During an explosion, a chemical reaction occurs inside the shell, rupturing the metal casing into tiny shards. A 120-millimeter artillery shell bursts into up to 2,350 fragments, while a 151-millimeter howitzer shell explodes into up to 3,500 fragments, each weighing more than a gram.

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменників *munition*, *explosion*, дієслів *bursts*, *explodes* та іменникових словосполучень *artillery shell* та *howitzer shell*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ОТРУЄННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ (CRIME IS A CHEMICAL POISONING). У цьому реченні присутня лексика семантичного поля — хімікати.

Кожен боєприпас — це металева оболонка, наповнена сумішшю хімікатів. Під час вибуху всередині оболонки відбувається хімічна реакція, яка розриває металевий корпус на крихітні осколки. 120-міліметровий артилерійський снаряд розривається на 2350 осколків, тоді як 151-міліметровий гаубичний снаряд розривається на 3500 осколків, кожен вагою понад грам.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

B) Different types of munitions contain different types of fuels and explosives, but all of them include heavy metals and sulfur. Heavy metals accumulate in the soil, are absorbed by plants, and find their way into the human body, where they can remain for decades, potentially causing gastrointestinal and kidney dysfunction, nervous system disorders, vascular damage, immune system dysfunction, birth defects, and cancer.

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *munitions* та дієслів *remain, causing, absorbed*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ОТРУЄННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ (CRIME IS A CHEMICAL POISONING). У цьому реченні присутня лексика на тематику – хімікати та хвороби.

Різні типи боєприпасів містять різні типи палива та вибухових речовин, але всі вони містять важкі метали та сірку. Важкі метали накопичуються в ґрунті, поглинаються рослинами та потрапляють в організм людини, де вони можуть залишатися десятиліттями, потенційно спричиняючи дисфункцію шлунково-кишкового тракту та нирок, розлади нервової системи, пошкодження судин, дисфункцію імунної системи, вроджені дефекти та рак.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

G) Some of the chemicals in a projectile don't combust during the explosion; this means that sulfur may fall directly on the ground. When there is fog, dew, or rain, steam rises from the earth, turning sulfur into sulfuric acid, which can burn seeds, plant roots, and all the small organisms that live in the soil and support plant life. Wind carries the acid to other areas, where it falls back to the ground as acid rain. Think of battlegrounds as territories scorched by acid. Regardless of where the shells explode—at the site of firing, in a military warehouse, or even inside a tank—100 percent of the chemical composition of the ammunition ends up in the environment, accumulating in the soil and getting into the water supply.

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменників *explosion, acid, acid rain, battlegrounds*, дієслів *burn, scorched*, іменникового словосполучення *site of firing* та дієслівного словосполучення *shells explode*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ОТРУЄННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ (CRIME IS A CHEMICAL POISONING). У цьому реченні присутня лексика на тематику – хімікати.

Деякі хімічні речовини в снаряді не горять під час вибуху; це означає, що сірка може падати прямо на землю. Під час туману, роси чи дощу пара

піднімається від землі, перетворюючи сірку на сірчану кислоту, яка може спалити насіння, коріння рослин і всі дрібні організми, які живуть у ґрунті та підтримують життя рослин. Вітер переносить кислоту в інші райони, де вона знову падає на землю у вигляді кислотного дощу. Думайте про поля битв як про території, випалені кислотою. Незалежно від місця розриву снарядів — на місці стрільби, на військовому складі чи навіть у танку — 100 відсотків хімічного складу боєприпасів потрапляє у навколишнє середовище, накопичуючись у ґрунті та потрапляє у воду.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

Д) *The war is turning prosperous, ecologically safe regions into anthropogenic disaster areas, as polluted as chemical waste dumps.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *war*, дієслова *polluted* та іменникових словосполучень *anthropogenic disaster areas* і *chemical waste dumps*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ОТРУСННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ (CRIME IS A CHEMICAL POISONING). Цей фрагмент містить стилістичний засіб порівняння *as polluted as chemical waste dumps*.

Війна перетворює процвітаючі, екологічно безпечні регіони в зони антропогенного лиха, настільки ж забруднені, як звалища хімічних відходів.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

E) *Carbon monoxide, carbon dioxide, formaldehyde, steam, nitric oxide, nitrogen dioxide, nitrogen, hydrocyanic acid vapors—this is how detonating rockets and artillery shells sound in the language of chemistry. Also sulfur oxide and nitrogen after the strikes on oil depots and chemical plants. Also white phosphorus from munitions fired by Russia. All of this ends up in the air, in the water, in the soil, and in the food chain, causes chemical reactions and provokes ecological devastation.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *munitions*, дієслова *fired* та дієслівних словосполучень *detonating rockets and artillery shells, causes chemical reactions, provokes ecological devastation*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ОТРУЄННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ (CRIME IS A CHEMICAL POISONING). У цьому реченні присутня лексика на тематику – хімікати.

Чадний газ, вуглекислий газ, формальдегід, пара, оксид азоту, діоксид азоту, нітроген, пари синильної кислоти — так мовою хімії звучить детонація ракет і артилерійських снарядів. Також оксид сірки та азоту після ударів по нафтобазах і хімічних заводах. Також білий фосфор із боєприпасів, випущених Росією. Все це потрапляє в повітря, воду, ґрунт і харчовий ланцюг, викликає хімічні реакції та провокує екологічне руйнування.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

Є) People are relieved each time a strike on Ukraine's infrastructure causes no human casualties, but from a non-anthropocentric perspective the situation appears different, because each strike releases chemical, toxic, and sometimes radioactive substances into the environment.

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *strike*, та фрази *releases chemical, toxic, and sometimes radioactive substances into the environment*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ОТРУЄННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ (CRIME IS A CHEMICAL POISONING). У цьому реченні присутня лексика на тематику – хімікати.

Люди відчують полегшення кожного разу, коли удар по інфраструктурі України не призводить до людських жертв, але з неантропоцентричної точки зору ситуація виглядає інакше, оскільки кожен удар викидає в навколишнє середовище хімічні, токсичні, а іноді й радіоактивні речовини.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

3. A) *In 2022, Russian forces occupied two biosphere reserves, eight nature reserves, seventeen national parks, and more than nine hundred natural monuments. At the time of this writing, most of these sites are still under Russian occupation.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *occupation* та дієслова *occupied*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗАХОПЛЕННЯ ЗАПОВІДНИКІВ (CRIME IS A CAPTURE OF RESERVES). Це речення містить стилістичний засіб – перелік.

У 2022 році російські війська окупували два біосферні заповідники, вісім природних заповідників, сімнадцять національних парків і понад дев'ятсот пам'яток природи. На момент написання цієї статті більшість із цих місць все ще перебувають під російською окупацією.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та відтворено синтаксичний засіб перелік.

B) *The Black Sea Biosphere Reserve is also currently under occupation. One of the first areas in the post-Soviet states to receive a UNESCO Biosphere Reserve designation, this reserve contains lakes, islands, and shallow waters that are home to more than 700 plant species, up to 3,000 species of invertebrates, and 457 species of vertebrate animals; more than half of the species are protected.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *occupied*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗАХОПЛЕННЯ ЗАПОВІДНИКІВ (CRIME IS CAPTURE OF RESERVES). Це речення містить стилістичний засіб – перелік.

Чорноморський біосферний заповідник також зараз під окупацією. Це одна з перших територій на пострадянському просторі, яка отримала статус біосферного заповідника ЮНЕСКО. Цей заповідник містить озера, острови та мілководдя, де мешкають понад 700 видів рослин, до 3000 видів

безхребетних і 457 видів хребетні тварини; більше половини видів охороняються.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та відтворено синтаксичний засіб перелік.

4. *The Russian military dug trenches in the most polluted areas of the Red Forest, apparently unaware of the rules of conduct in the contaminated territory. They raised radionuclide dust from the depths of the soil. Their shelling started wildfires. They hunted radioactive deer.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменників *wildfires*, *shelling*, дієслова *hunted* та іменникових словосполучень *radionuclide dust* та *radioactive deer*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ РАДІАЦІЙНЕ ЗАРАЖЕННЯ (CRIME IS A RADIATION CONTAMINATION). У цьому реченні присутня лексика на тематику – хімікати.

Російські військові рилю окопи в найбільш забруднених районах Рудого лісу, мабуть, не знаючи правил поведінки на забрудненій території. Вони підняли з глибини ґрунту радіонуклідний пил. Їхні обстріли викликали лісові пожежі. Вони полювали на радіоактивних оленів.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

5. *And the loss of ecosystems and of processes established in biocenosis are irreversible and innumerable, because all war can do is rape the body of the earth, filling it with rockets, shells, bombs, mines, weapons, military equipment as if it were a woman's vagina.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменників *rockets*, *shells*, *bombs*, *mines*, *weapons*, прикметників *irreversible*, *innumerable* та іменникових словосполучень *loss of ecosystems* та *military equipment*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗГВАЛТУВАННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS RAPING NATURE). Автор статті використовує прийом персоніфікації, надаючи природі людських якостей,

порівняння – *as if it were a woman's vagina*, та розширеної метафори. Це речення містить стилістичний засіб – перелік.

А втрата екосистем і процесів, започаткованих у біоценозі, є незворотною та незліченною, тому що все, що може зробити війна, це звалтувати тіло землі, наповнивши її ракетами, снарядами, бомбами, мінами, зброєю, військовим обладнанням, наче це жіноча піхва.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та та відтворено синтаксичний засіб перелік.

6. *The environment does not have a chance at winning a war, it always loses.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *war* та дієслова *loses*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН – ЦЕ ЗНИЩЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА (CRIME IS A DESTRUCTION OF ENVIRONMENT).

Навколишнє середовище не має шансів виграти війну, воно завжди програє.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

7. *And none of us know when the earth will find the strength to recuperate, and whether it will recuperate at all. The green backbones of our forests, the strong teeth of our mountains, the supple bodies of our rivers and seas, the skin of our steppes, tender like feathergrass, the elusive breath of our air—they are all sullied, befouled, and poisoned by war.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою дієслів *sullied*, *befouled*, *poisoned* та іменника *war*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН – ЦЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ ЯК ЛЮДИНИ (CRIME IS A DESTRUCTION OF NATURE AS A MAN). Автор статті використовує прийом персоніфікації, надаючи природі людських якостей, порівняння – *the skin of our steppes, tender like feathergrass*, та розширеної метафори. Це речення містить стилістичний засіб – повтор, для

підсилення емоційного ефекту *find the strength to recuperate, and whether it will recuperate at all* та перелік.

І ніхто з нас не знає, коли земля знайде в собі сили одужати і чи одужає взагалі. Зелені хребти наших лісів, міцні зуби наших гір, гнучкі тіла наших річок і морів, шкіра наших степів, ніжна, як ковила, невловний подих нашого повітря — усе це заплямовано, снаплюжено й отруєно війною.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та відтворено синтаксичний засіб переліку, а також передано розгорнуту антропоморфну метафору ПРИРОДА – ЛЮДИНА.

8. *Russian troops have repeatedly committed acts of ecoterrorism: They have sent cruise missiles to places where dangerous substances were stored. In the first months of the war, Russian missiles destroyed both working oil refineries and many major fuel depots in Ukraine.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *war*, дієслова *destroyed* та іменникових словосполучень *acts of ecoterrorism*, *cruise missiles* та *dangerous substances*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗБРОЙНЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS A WEAPONFUL DESTRUCTION OF NATURE).

Російські війська неодноразово здійснювали екотерористичні акти: направляли крилаті ракети до місць зберігання небезпечних речовин. У перші місяці війни російські ракети знищили як діючі нафтопереробні заводи, так і багато великих складів палива в Україні.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

9. *A) Ukraine is one of the world's most heavily mined countries. Forty percent of Ukraine is mined—nearly a hundred thousand square miles, the largest territory in any single country, a chunk of land the size of Wyoming—even though Ukrainian sappers have removed nearly eighty thousand mines and explosive devices as of May 2022. Land mines have turned about 10 percent of this largely agrarian country's farmland into minefields.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменників *mines*, *minefields*, дієслова *mined* та іменникових словосполучень *most heavily mined countries*, *explosive devices* та *Land mines*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ МІНУВАННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS A MINING OF NATURE).

Україна є однією з найбільш замінованих країн світу. Сорок відсотків України заміновано — майже сто тисяч квадратних миль, найбільша територія в будь-якій окремій країні, шматок землі розміром із Вайомінг, штат США — хоча станом на травень 2022 року українські сапери вилучили майже вісімдесят тисяч мін і вибухових пристроїв. Наземні міни перетворили близько 10 відсотків сільськогосподарських угідь цієї переважно аграрної країни на мінні поля.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та описовим перекладом для кращого розуміння *the size of Wyoming* - розміром із Вайомінг, штат США.

Б) Underwater mines destroy the marine life in the Black Sea, where mines and sinking ships have killed thousands of dolphins.

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *mines*, дієслів *killed*, *destroy* та іменникового словосполучення *Underwater mines*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ МІНУВАННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS A MINING OF NATURE).

Підводні міни знищують морське життя в Чорному морі, де міни та затоплені кораблі вбили тисячі дельфінів.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

10. Former battlefields are obliterated landscapes. Unexploded ordnance is left behind, along with land mines. These areas will probably be abandoned for a long time. During this time, nature will recover, which may lead to the emergence of wilder, richer ecosystems. However, there will be no one to fight the dangerous

invasive plants in abandoned fields and *destroyed* settlements. As a result, these lands will become the largest nurseries for invasive plants in Europe.

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменників *battlefields*, дієслів *abandoned*, *fight* та іменникових словосполучень *Unexploded ordnance*, *land mines* та *dangerous invasive plants*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗАСМІЧЕННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS A POLLUTION OF NATURE).

Колишні поля битв – це стерті красвиди. Боєприпаси, що не розірвалися, залишилися разом із мінами. Ймовірно, ці території ще довго будуть занедбані. За цей час природа відновиться, що може призвести до появи більш диких, багатих екосистем. Проте боротися з небезпечними інвазійними рослинами на покинутих полях і зруйнованих поселеннях буде нікому. В результаті ці землі стануть найбільшими в Європі розсадниками інвазійних рослин.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

11. *It is too early to say what the postwar future holds for the nature of Ukraine. But one thing is clear: just like people, wild animals and plants cannot survive in places where shells explode or fires rage. Wild animals are fleeing their natural habitats and have been sighted in cities, where they stand little chance of survival. Wartime damage to ecosystems marks the beginning of long-term degradation. Its consequences will last for decades.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменника *fleeing*, дієслова *survive* та іменникового словосполучення *shells explode*, *fires rage*, *little chance of survival*, *Wartime damage to ecosystems*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗНИЩЕННЯ ЕКОСИСТЕМИ (CRIME IS A DESTRUCTION OF ECOSYSTEM).

Про те, яке післявоєнне майбутнє чекає природу України, говорити зарано. Але ясно одне: як і люди, дикі тварини і рослини не можуть вижити в місцях, де розриваються снаряди або лютують пожежі. Дикі тварини покидають свої природні місця існування, і їх помічають у містах, де у них

мало шансів вижити. Пошкодження екосистемам під час війни знаменують початок тривалої деградації. Її наслідки триватимуть десятиліттями.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

12. *War does not end when the battles stop. War is a slow-acting poison that strikes at the now but aims at the future. It scatters its poison on the Ukrainian soil every day, every minute, without pause.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменників *War, battles, poison* та дієслівного словосполучення *scatters its poison*, яке влучно перекладено *розпорошує свою отруту*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ВІЙНА — ЦЕ ОТРУЄННЯ ПРИРОДИ (CRIME IS A POISONING OF NATURE). У цьому фрагменті здійснено синонімічний переклад *scatters its poison* - розпорошує свою отруту.

Війна не закінчується, коли припиняються бої. Війна – це отрута повільної дії, яка вражає зараз, але спрямована в майбутнє. Вона щодня, щохвилини, без зупинки розпорошує свою отруту по українській землі.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та синонімічним перекладом.

13. *I always see war as a dragon. The dragon craves immortality. It destroys life. Its teeth will live in the injured soil, grow into an invisible army of killers.*

Мікроконцепт ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН вербалізується за допомогою іменників *killers, war* та дієслова *destroys*. Цей приклад реалізує концептуальну метафору ВІЙНА — ЦЕ ДРАКОН (CRIME IS A DRAGON). Автор статті використовує прийом розгорнутої зооморфної метафори, надаючи війні обрисів дракона. Цей фрагмент містить прийом градації у всіх статтях, підсилює і підсумовує ефект війни.

Я завжди сприймаю війну як дракона. Дракон жадає безсмертя. Це руйнує життя. Його зуби будуть жити в пораненому ґрунті, проростати в невидиму армію вбивць.

Переклад здійснений зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

Отже, у реалізації мікроконцепту ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН найчастіше використовувались такі слова дієслова - *fired, buried, bombed, wounded, broken, charred, destroyed, killed, sullied, befouled, poisoned, mined, abandoned, fight, fleeing, survive* та іменники *war, refugees, rockets, shells, bombs, mines, weapons, minefields, battles, poison disease, death, danger*. Основні концептуальні метафори: ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ, ЗЛОЧИН — ЦЕ ОТРУСННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ, ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗАХОПЛЕННЯ ЗАПОВІДНИКІВ, ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗГВАЛТУВАННЯ ПРИРОДИ, ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗНИЩЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА, ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗБРОЙНЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ, ЗЛОЧИН — ЦЕ МІНУВАННЯ ПРИРОДИ, ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗАСМІЧЕННЯ ПРИРОДИ. Основними концептуальними моделями перекладу є переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом та переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом. При перекладі були використані такі трансформації, як модуляція та додавання. Найчастіше реалізація мікроконцепту була здійснена за допомогою слів – *war* (13 разів) , *mine* (8 разів). Найчастіше виступала концептуальна модель перекладу - переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

Висновки до Розділу 2

Підсумовуючи дослідження концепту ЗЛОЧИН та засобів його вербалізації в оригіналі і перекладі, можна зробити певні висновки:

1. Етимологія лексеми CRIME походить від давньогрецького слово κρῖμα, krima, від якого походить споріднене латинське слово (cernō, що означає «я вирішую, я роблю суд»), зазвичай воно означало інтелектуальну помилку або образу проти спільноти, а не приватну чи моральну помилку. Дослідження номінативного поля концепту CRIME полягало у розгляді словникових

дефініції імені концепту CRIME у різних лексикографічних джерелах, зокрема, дослідженні ідіом та сталих виразів, які вміщують у собі слово-репрезентант концепту, у встановлені синонімічного ряду концепту CRIME (*atrocitiy, breach, antisocial behavior, scandal*), які належать до периферії його номінативного поля.

2. Під час дослідження вербальної репрезентації мікроконцепту КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі було проаналізовано і перекладено 7 фрагментів, які містять 41 лексичних одиниць. У реалізації мікроконцепту КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН найчастіше використовувались такі слова, дієслова - *ripping, burning, dismembering, buried, killed, shot, beat, broke, raped* та іменники *victims, killing, murder, crime*. Основні концептуальні метафори: ЗЛОЧИН - ЦЕ ОБМАН, ЗЛОЧИН – ЦЕ ЗБУДНИК, ЗЛОЧИН - ЦЕ ГРА, ЗЛОЧИН - ЦЕ МАСКУВАННЯ. Основними концептуальними моделями нашого перекладу є переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом та переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом. При перекладі були використані такі трансформації, як модуляція та додавання. Найчастіше реалізація мікроконцепту була здійснена за допомогою слів – *victims* (2 рази) , *killed* (2 разів).

3. Досліджуючи вербальну репрезентацію мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі було проаналізовано і перекладено 18 фрагментів, які містять 59 лексичних одиниць. У реалізації мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН найчастіше використовувались такі слова, дієслова - *fired, buried, bombed, killed, shot, beat, broke, cut off, raped* та іменники *victims, provocation, corpses, war*. Основні концептуальні метафори: ЗЛОЧИН — ЦЕ ОБМАН, ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗГВАЛТУВАННЯ, ЗЛОЧИН — ЦЕ МАРОДЕРСТВО, ЗЛОЧИН — ЦЕ ВБИВСТВО ЦИВІЛЬНИХ, ЗЛОЧИН - ЦЕ ПРИМУСОВЕ ВИСЕЛЕННЯ. Основними концептуальними моделями перекладу є переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом та переклад зі збереженням концептуальної моделі, але

іншим лінгвістичним виразом. При перекладі були використані такі трансформації, як модуляція та додавання. Найчастіше реалізація мікроконцепту була здійснена за допомогою слів – *killed* (3 рази) , *shot* (6 разів).

4. Досліджуючи вербальну репрезентацію мікроконцепту ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі було проаналізовано і перекладено 26 фрагментів, що включають 87 лексичних одиниць. У реалізації мікроконцепту ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН найчастіше використовувались такі слова, дієслова - *fired, bombed, destroyed, killed, mined* та іменники *war, refugees, rockets, shells, bombs, mines, poison*. Основні концептуальні метафори: ЗЛОЧИН – ЦЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ, ЗЛОЧИН – ЦЕ ОТРУЄННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ, ЗЛОЧИН – ЦЕ ЗАХОПЛЕННЯ ЗАПОВІДНИКІВ, ЗЛОЧИН – ЦЕ ЗГВАЛТУВАННЯ ПРИРОДИ, ЗЛОЧИН – ЦЕ МІНУВАННЯ ПРИРОДИ. Основними концептуальними моделями перекладу є переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом та переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом. При перекладі були використані такі трансформації, як модуляція та додавання. Найчастіше реалізація мікроконцепту була здійснена за допомогою слів – *war* (13 разів) , *mine* (8 разів). женням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

5. Загалом проаналізовано 51 фрагмент, які містять 187 лексичних одиниць та стилістичних засобів, зокрема розгорнуті метафори, що вербалізують концепт ЗЛОЧИН.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження ми отримали наступні результати:

1. Когнітивна лінгвістика це лінгвістичний напрямок, в центрі уваги якого перебуває мова як загальний когнітивний механізм, як когнітивний інструмент-система знаків, що відіграють роль у репрезентації (кодуванні) і в трансформуванні інформації. Тобто, об'єктом когнітивної лінгвістики є сама мова, а предметом – когніція (процес обробки інформації). Одним з основних понять когнітивної лінгвістики є концепт.

2. Концепт — це чудовий образ, абстрагований у слові та відбиває фрагмент національної картини світу. У більш широкому значенні структуру концепту можна представити у вигляді кола. Основне поняття – ядро концепту – знаходиться в центрі структури, а на периферії залишається все те, що додається культурою, традиціями та особистим досвідом людей.

3. Сучасні дослідження концептів сприяли виникненню теорії концептуальної метафори. У визначенні Дж. Лакоффа та М. Джонсона термін "концептуальна метафора" дозволяє розрізнити мовні виразні засоби та когнітивні процеси, що лежать в її основі, тобто розуміння одного явища (або сфери діяльності) в термінах іншого. Дж. Лакофф і М. Джонсон пропонують таку типологію концептуальних метафор, яка класифікує всі існуючі метафори на три основні типи: структурні метафори, де одне поняття структурно впорядковується у термінах іншого; орієнтаційні метафори, які створюють концепти через просторові поняття та відношення; онтологічні метафори, що розкривають події, дії, емоції, ідеї тощо, як якусь істоту чи субстанцію.

4. На думку А. Гаврилюк, головними напрямками досліджень концептів у перекладознавстві є опис способів їх вербалізації у певному дискурсі та виявлення особливостей їх структурування з метою перевербалізації цих концептів цільовою мовою.

5. О. Ємець пропонує методологію аналізу концептів у перекладі, що виявляє певні спільні риси з підходом М.Лук'янченка. Вона включає чотири етапи. На першому етапі проводиться визначення основного концепту (або концептів), На другому етапі концептуального аналізу визначаються ключові концептуальні метафори тексту, що становлять частину загального концепту (або концептів), і розкриваються лексичні та стилістичні засоби для їх вербалізації. Третій етап полягає в здійсненні традиційного перекладу тексту. На четвертому етапі потрібно оцінити відповідність лексичних та стилістичних засобів, які використовуються для вербалізації концептуальних метафор у текстах оригіналу і перекладу.

6. Сучасна класифікація концептуальних моделей перекладу, запропонованих Я. Євстафовою включає: переклад зі зміною концептуальної моделі в мові перекладу, переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом, переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

7. Етимологія лексеми *crime* походить від давньогрецького слово *κρίμα*, *kríma*, від якого походить споріднене латинське слово (*crimō*, що означає «я вирішую, я роблю суд»), зазвичай воно означало інтелектуальну помилку або образу проти спільноти, а не приватну чи моральну помилку. Дослідження номінативного поля концепту ЗЛОЧИН полягало у розгляді словникових дефініції імені концепту ЗЛОЧИН у різних лексикографічних джерелах, зокрема, дослідженні ідіом та сталих виразів, які вміщують у собі слово-репрезентант концепту, у встановленні синонімічного ряду концепту (*atrocitiy, breach, antisocial behavior, scandal*), які належать до периферії його номінативного поля.

8. Під час дослідження вербальної репрезентації мікроконцепту КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі було проаналізовано і перекладено 7 фрагментів, які містять 41 лексичних одиниць. У реалізації мікроконцепту КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН найчастіше використовувались такі слова, дієслова - *ripping, burning, dismembering, buried, killed, shot, beat,*

broke, raped та іменники *victims, killing, murder, crime*. Основні концептуальні метафори: ЗЛОЧИН - ЦЕ ОБМАН, ЗЛОЧИН – ЦЕ ЗБУДНИК, ЗЛОЧИН - ЦЕ ГРА, ЗЛОЧИН - ЦЕ МАСКУВАННЯ. Основними концептуальними моделями нашого перекладу є переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом та переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом. При перекладі були використані такі трансформації, як модуляція та додавання. Найчастіше реалізація мікроконцепту була здійснена за допомогою слів – *victims* (2 рази) , *killed* (2 разів).

9. Досліджуючи вербальну репрезентацію мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі було проаналізовано і перекладено 18 фрагментів, які містять 59 лексичних одиниць. У реалізації мікроконцепту ВІЙСЬКОВИЙ ЗЛОЧИН найчастіше використовувались такі слова, дієслова - *fired, buried, bombed, killed, shot, beat, broke, cut off, raped* та іменники *victims, provocation, corpses, war*. Основні концептуальні метафори: ЗЛОЧИН — ЦЕ ОБМАН, ЗЛОЧИН — ЦЕ ЗГВАЛТУВАННЯ, ЗЛОЧИН — ЦЕ МАРОДЕРСТВО, ЗЛОЧИН — ЦЕ ВБИВСТВО ЦИВІЛЬНИХ, ЗЛОЧИН - ЦЕ ПРИМУСОВЕ ВИСЕЛЕННЯ. Основними концептуальними моделями перекладу є переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом та переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом. При перекладі були використані такі трансформації, як модуляція та додавання. Найчастіше реалізація мікроконцепту була здійснена за допомогою слів – *killed* (3 рази) , *shot* (6 разів).

10. Досліджуючи вербальну репрезентацію мікроконцепту ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН в оригіналі і перекладі було проаналізовано і перекладено 26 фрагментів, що включають 87 лексичних одиниць. У реалізації мікроконцепту ЕКОЛОГІЧНИЙ ЗЛОЧИН найчастіше використовувались такі слова, дієслова - *fired, bombed, destroyed, killed, mined* та іменники *war, refugees, rockets, shells, bombs, mines, poison*. Основні концептуальні метафори:

ЗЛОЧИН – ЦЕ ЗНИЩЕННЯ ПРИРОДИ, ЗЛОЧИН – ЦЕ ОТРУЄННЯ ХІМІЧНИМИ РЕЧОВИНАМИ, ЗЛОЧИН – ЦЕ ЗАХОПЛЕННЯ ЗАПОВІДНИКІВ, ЗЛОЧИН – ЦЕ ЗГВАЛТУВАННЯ ПРИРОДИ, ЗЛОЧИН – ЦЕ МІНУВАННЯ ПРИРОДИ. Основними концептуальними моделями перекладу є переклад зі збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом та переклад зі збереженням концептуальної моделі, але іншим лінгвістичним виразом. При перекладі були використані такі трансформації, як модуляція та додавання. Найчастіше реалізація мікроконцепту була здійснена за допомогою слів – *war* (13 разів), *mine* (8 разів). Збереженням концептуальної моделі та аналогічним мовним виразом.

11. Загалом проаналізовано 51 фрагмент, які містять 187 лексичних одиниць та стилістичних засобів, зокрема розгорнуті метафори, що вербалізують концепт ЗЛОЧИН.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрієнко Т. П. Когнітивні моделі в перекладі тропів / Т.П. Андрієнко // Стиль і переклад. Зб. наук. праць. Київ: ВПЦ “Київський ун-т”. 2017. Вип. 12. С. 188-196.
2. Воробйова О. П. Концептологія в Україні: здобутки, проблеми, прорахунки. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Філологія. 2011. Вип. 14. С. 53-54.
3. Гаврилюк А.П. Роль концепту у перекладознавстві. Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Серія: Філологічна. Острог. 2012. Вип. 25. С. 19–21.
4. Газуда О. М. Сучасні підходи до тлумачення концептуальної метафори, Київ. 2020. С. 1-6.
5. Гармаш О. Л. Вербалізація англомовних техноцентричних лексикалізованих концептів, утворених за метакогнітивним механізмом афіксації // Наукові записки НДУ ім. М. Гоголя. Філологічні науки. 2016. Книга 1. С. 158-162.
6. Голубенко Н.І. Відтворення англомовних репрезентацій концептосфери американського півдня в українському художньому перекладі (на матеріалі американських романів ХІХ – ХХ ст.): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.16. Київ. 2016. 219 с
7. Ємець О. В. Концептуальний аналіз у перекладі художніх і газетних текстів. Актуальні проблеми філології та освітній соціокультурний процес: матеріали ІІІ міжнародної науково-практичної конференції. Тернопіль: ТНПУ, 2017. С. 137-140.
8. Ємець О. В. Принципи і етапи концептуального перекладу художніх текстів. Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Лінгвістика. 2018. Вип. 31. С. 197-203.
9. Ємець О. В., Фира О. О. Концептуальна метафора часу у прозових творах сучасних американських авторів. Наукові записки Бердянського

державного педагогічного університету. Сер. Філологічні науки. 2016. Вип. 12. С. 83-88.

10. Запольських С.П. Концепт «козацтво» в історичному дискурсі: перекладознавчий аспект: автореф. дис. ...канд. філол. наук: 10.02.16. Київ. 2005. С. 20.

11. Запольських С.П. Рівні відтворення концепту «козацтво» в англomовних перекладах (на матеріалі перекладів творів М.С. Грушевського). Вісник Сумського державного університету. Філологічні науки. Суми. 2004. № 3. С. 165–171.

12. Іващенко В. Л. Концептуальна репрезентація фрагментів знання в науково-мистецькій картині світу (на матеріалі української мистецтвознавчої термінології): Монографія. Київ: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2006. С. 328.

13. Іващенко В. Л. Організація ментальності концепту. Семантика мови і тексту. Зб.ст. VIII міжнародної наукової конф. Івано-Франківськ: Плай, 2003. С. 202-208.

14. Кагановська О. М. Концептуальний простір французької художньої прози (аналітичний огляд) / О. М. Кагановська // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія. 2018. Тернопіль. Вип. 21 № 1. С. 38-49.

15. Каліщук Д.М. Концептуальні стилі англomовних політиків (на матеріалі політичного дискурсу президентів Дж. Буша мол., Б.Обами): дис. канд.філолог. наук: 10.02.04 / Запорізький національний університет. Запоріжжя. 2017. С. 245.

16. Космеда Т. А. Лінгвоконцептологія: мікроконцептосфера СВЯТКИ в українському мовному просторі : монографія. Львів : ПАІС, 2010. С. 408.

17. Кравець Л. В. Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст. Київ: ВЦ «Академія», 2012. С. 416.

18. Кривонос Я. В. Відтворення авторського метафоричного концептопростору в українських перекладах “Пісні про Гайвату” / Я. В.Кривонос // Вісник СумДУ. № 11. Т. 2. 2006. С. 145-150.
19. Лук’янченко М.П. Французька екзистенціальна проза в українських перекладах: автореф. дис. ... канд. філол.наук : 10.02.16. Київ. 2006. С. 20.
20. Літяга В. В. Поняття “концепт” у парадигмі сучасних лінгвістичних досліджень. Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Сер. Іноземна філологія. 2013. Вип 6. С. 48-60.
21. Маслова В. А. Когнітивна лінгвістика: навчальний посібник. Київ : ТетраСистемс, 2004. С. 256.
22. Науменко А. М. Концептуальний переклад як поняття і як термін / А. М. Науменко // Наукові записки. Серія «Філологічні науки». Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2014. Кн. 3. С. 123-131.
23. Ніконова В.Г. Концептуальне поле СВІТ ЛЮДИНИ в трагедіях Шекспіра // Мова і культура: Наук. щорічн. журнал. Київ.: Вид. Дім Дмитра Бураго, 2004. Вип. 7. Т. IV. Ч. 2. Лінгвокультурологічна інтерпретація тексту. С. 229-236.
24. Ніконова В.Г. Концептуальний простір трагічного в п’єсах Шекспіра: поетико-когнітивний аналіз: автореферат. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. Філологія. 2008. Вип. 14. С. 113-122.
25. Ніконова В.Г. Реконструкція концептуальної метафори: ідентифікація концепту-кореляту (на матеріалі трагедій В.Шекспіра) // Нова Філологія: Зб. наук. пр. Запоріжжя: Запорізьк. нац. ун-т, 2007. №27. С. 41-46.
26. Ніконова В.Г. Художні концепти в трагедіях Шекспіра: польова структура // Наука і сучасність: Зб. наук. пр. Київ: Вид-во нац. пед. ун-ту ім. М.П.Драгоманова, 2007. Т. 60. С. 194-205.
27. Ніконова В.Г. Художні концепти в трагедіях Шекспіра: смисловий аспект // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики: Зб.

наук. пр. / Київськ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Логос, 2007. Вип. 11. С. 231-237.

28. Павлушенко О. А. Вербальна експлікація концепту час в авторській картині світу Ліни Костенко. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Сер. Філологія (мовознавство). 2017. Вип. 25. С. 113-122.

29. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. С. 332.

30. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія: довідник. Полтава: Довкілля, 2011. С. 844.

31. Селіванова О. О. Світ свідомості в мові. Черкаси: Ю.Чабаненко, 2012. С. 488.

32. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: [підручник] / О. О. Селіванова: Полтава. Довкілля. Київ. 2008. С. 712.

33. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія/Полтава: Довкілля. Київ. 2011. С. 293.

34. Стріха М. В. Улюблені англійські вірші і навколо них / М.В.Стріха. Київ: Факт, 2003. С. 456.

35. Тищенко О.В. Засоби перекладу деяких лінгвокультурам та концептуальних метафор у поетичному тексті: спроба реконструкції образу (на матеріалі перекладів А. Ахматової, Л. Костенко, І. Драча, Д. Павличка, М.Влад та ін. польською мовою). Актуальні проблеми філології та перекладознавства. 2016. Вип. 10. С.143–152.

36. Чумак Ю.П. Концепт «шлях» в англійській, французькій та німецькій мовах. Наукові записки [Національного університету «Острозька академія»]. Сер.: Філологічна. Острог. 2011. Вип. 19. С. 354–359.

37. Чрділелі Т. В. Роль аналізу концепту у перекладацькому процесі. /Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського 2019. 162 с.

38. Хорошун. О. О. Концептуальна метафора: актуальні засади дослідження/ Житомирський державний університет імені І. Франка 2020. С. 3.
39. Davidson Donald What Metaphors Mean. In: "Critical Inquiry", 1978, № 5, P. 31-47.
40. Evans V. Cognitive Linguistics: An Introduction. Edinburgh : Edinburgh University Press, 2006. 856 p.
41. Evstafova Ya. A. Linguistic and cognitive aspect of the translation of conceptual metaphorical models. Bulletin of Nizhnevartovsk State University. Ser. Linguistics. 2010. No. 3. P. 20-29.
42. Fauconnier G., Turner M. Rethinking Metaphor// Cambridge Handbook of Metaphor and Thought. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. P. 53-66.
43. Gardner H. The Mind's New Science: A History of the Cognitive Revolution. N. Y.: Basic Books, 1985. 423 p.
44. Glucksberg S., Keysar B. Understanding metaphorical comparisons: Beyond similarity // Psychological Review. 1997. P. 3-18.
45. Kubryakova E.S. The initial stages of the formation of cognitivism: linguistics, psychology - cognitive science. Questions of linguistics. 1994. pp. 34–47.
46. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By. Chicago; London: The University of Chicago Press. 1980. 242 p.
47. Nerlich B. Mind, Meaning, and Metaphor: The Philosophy and Psychology of Metaphor in Nineteenth-Century Germany // History of the Human Science. V. 14 (2). London, 2001. P. 39–62.
48. Popova Z. D. Cognitive linguistics / Z. D. Popova, I. A. Sternin. – M.: AST: Vostok- Zapad, 2007. 314 p. (Linguistics and intercultural communication. Golden series).
49. Wierzbicka A. Lexicography and Conceptual Analysis. Ann Arbor: Karoma Publishers Inc., 1985. 368 p.

ПЕРЕЛІК ДОВІДКОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

50. CD: Cambridge Dictionary. Cambridge : Cambridge University Press, 2020. URL : <https://dictionary.cambridge.org>.
51. DC: Dictionary.com URL : <https://www.dictionary.com/>
52. DMW: Dictionary by Merriam-Webster. URL : <https://www.merriamwebster.com>.
53. FDF: The Free Dictionary by Fablex. URL : <https://thefreedictionary.com/>
54. MD: Macmillan Dictionary URL : <https://www.macmillandictionary.com>.
55. MWLD: Merriam-Webster's Learner's Dictionary URL : <https://www.learnersdictionary.com>.
56. TC: Thesaurus.com. URL : <https://www.thesaurus.com/>
57. OD: Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

58. Insider URL: <https://www.insider.com/common-traits-of-serial-killers-2018-5#adult-antisocial-behavior-12>
59. Daily News URL: <https://www.nydailynews.com/news/national/ny-ca-serial-killer-roger-kibbe-dead-in-alleged-prison-attack-20210301-ap5yylic2be25nuh4yuivdfppy-story.html>
60. CBS News URL: <https://www.cbsnews.com/news/appeals-court-right-to-film-police-officers/#search-form>
61. Washington Post URL: <https://www.washingtonpost.com/nation/2021/09/22/sam-little-serial-killer-clara-birdlong/>

62. Washington Post URL: <https://www.washingtonpost.com/graphics/2020/national/samuel-little-serial-killer/part-two/>
63. Daily News URL: <https://www.nydailynews.com/news/world/ny-russia-serial-killer-arrested-povolzhsky-strangler-volga-maniac-20201202-fbh2pd44pzfdhicotzqe4cp3ey-story.html>
64. Washington Post URL: <https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2018/05/08/hes-good-looking-but-the-devils-good-looking-too-ohio-serial-killer-shawn-grate-convicted-of-murder/>
65. CBS News URL: <https://www.cbsnews.com/news/serial-killer-samuel-little-public-health-60-minutes-2021-12-01/?intcid=CNM-00-10abd1h>
66. CBS News URL: <https://www.cbsnews.com/dfw/news/lauren-phillips-murdered-serial-killer-jason-thornburg/?intcid=CNM-00-10abd1h>
67. CBS News URL: <https://www.cbsnews.com/news/ted-bundy-serial-killer-survivor-stories/#search-form>
68. Daily News URL: <https://www.nydailynews.com/new-york/nyc-crime/ny-dismembered-torso-parolee-suspect-two-time-killer-20220310-yd2ksnkocffhjeakoxbl5tezaa-story.html>
69. Daily News URL: <https://www.nydailynews.com/news/national/ny-california-jason-budrow-roger-kibbe-prison-murder-20210401-47w447no3fexfcigi6e4tk77je-story.html>
70. Emergence magazine URL: https://emergencemagazine.org/essay/the-fallout/?utm_source=Sailthru&utm_medium=email&utm_campaign=Lit%20Hub%20Weekly:%20February%2027-March%203%2C%202023&utm_term=film_tv_master_list
71. War. Ukraine URL: <https://war.ukraine.ua/>